

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

VILTUS ZIŅAS KĀ DAĻA NO TIESĪBĀM UZ VĀRDA BRĪVĪBU

BAKALaura DARBS

Autore: **Elīza Marija Roshofa**

Studenta apliecības Nr.: er16039

Darba vadītājs: Asoc. prof., Dr. iur. Artūrs Kučs

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Pieaugot tā saucamo viltus ziņu apjomam virtuālajā vidē, aizvien aktuālāka kļūst nepieciešamība pēc vārda brīvību regulējošiem mehānismiem tiešsaistē. Ņemot vērā pazīmes, kas raksturo viltus ziņas un vienotas izpratnes trūkumu attiecībā uz šo jēdzienu, to izplatības ierobežošana ir problemātiska. Bakalaura darba ietvaros tiks skaidrots, kas ir tiesības uz vārda brīvību, kādi ir vārda brīvības galvenie mērķi, robežas, un atbildība par šo tiesību pārkāpšanu. Tiks salīdzinātas dažādu autoru piedāvātās jēdziena „viltus ziņas” definīcijas, pētīta starptautisko institūciju un atsevišķu valstu rīcība attiecībā uz viltus ziņu izplatības ierobežošānu.

Bakalaura darba mērķis ir noskaidrot, vai tiesības uz vārda brīvību aizsargā viltus ziņas.

Noslēgumā autore secina, ka viltus ziņas, kas neaizskar demokrātiskā valstī tradicionāli ar likumu vai ar starptautiskajiem tiesību aktiem aizsargātās intereses, valstī var tikt ierobežotas samērīgi un tikai nepieciešamības gadījumā.

Atslēgvārdi: vārda brīvība, viltus ziņas, demokrātija, interneta starpnieki.

ANNOTATION

As the amount of the so-called fake news on the internet continues growing, it has become necessary to develop legal framework to regulate freedom of expression in the online environment. Based on the characteristics of fake news and the lack of common understanding of this concept, limiting the spread of fake news is very problematic. In this paper the author will study the concept of freedom of expression and its limits, as well as the legal responsibility for violating these rights. The author will compare different definitions of „fake news” and study the ways how international institutions and individual states are trying to limit the spread of fake news with legal actions.

The aim of this bachelor’s thesis is to find out whether fake news fall under the umbrella of freedom of expression.

The author concludes that fake news which do not violate the interests traditionally protected by law in a democratic state or international law, may be restricted only if necessary and only in a proportionate manner.

Keywords: freedom of expression, fake news, democracy, internet intermediaries.

SATURA RĀDĪTĀJS

DARBĀ IZMANTOTO SAĪSINĀJUMU UN APZĪMĒJUMU SARAKSTS.....	5
IEVADS.....	6
1. VĀRDA BRĪVĪBAS SATURS UN NOZĪME DEMOKRĀTISKĀ VALSTĪ	8
2. VĀRDA BRĪVĪBAS ROBEŽAS	15
2.1. Vārda brīvības ierobežošana	15
2.2. Atbildība par tiesību uz vārda brīvību pārkāpšanu	20
3. VILTUS ZIŅAS	24
3.1. Viltus ziņu jēdziens.....	24
3.2. Viltus ziņu izplatības ierobežošana Itālijā, Vācijā un Francijā.....	29
KOPSAVILKUMS	38
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS	41

DARBĀ IZMANTOTO SAĪSINĀJUMU UN APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
ECK	Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
ECT	Eiropas Cilvēktiesību tiesa
EDSO	Eiropas Drošības un sadarbības organizācija
Pakts	ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām
Satversmes tiesa	Latvijas Republikas Satversmes tiesa
Satversme	Latvijas Republikas Satversme

IEVADS

Lai gan viltus ziņas tika izplatītas jau Senās Romas laikā, pieaugot interneta un interneta starpnieku nozīmei ikdienas dzīvē, viltus ziņas šobrīd piedzīvo savu uzvaras gājienu. Viltus ziņas tiek izplatītas ne tikai peļņas gūšanas nolūkos – nereti to mērķis var būt politisks. Ar viltus ziņas radīto problemātiku saskaras gan starptautiskā, gan valstu līmenī, tomēr joprojām nav izstrādāta vienota šī jēdziena definīcija. Tas apgrūtina viltus ziņu izplatības ierobežošanu. Atzīstot problēmas aktualitāti un to, ka tiesībām uz vārda brīvību ir jābūt vienlīdz aizsargātām kā bezsaistē, tā arī tiešsaistē¹, valstis, tai skaitā Latvija, ir parakstījušas Kopīgo deklarāciju par vārda brīvību un „viltus ziņām”, dezinformāciju un propagandu². Šajā deklarācijā ir uzsvērtā minēto komunikācijas veidu kaitīgā ietekme uz dažādiem sabiedrības dzīves aspektiem, kā arī uzskaitīti principi, pēc kuriem valstīm būtu jāvadās, nosakot viltus ziņu izplatības ierobežojumus.

Vārda brīvība ir viena no svarīgākajām pamattiesībām demokrātiskā valstī, jo ir visu politisko procesu pamatā. Savukārt viltus ziņas nereti tiek radītas, lai kaitētu demokrātisku procesu norisei, tādējādi apdraudot vārda brīvību. Viltus ziņas var kavēt dažādu pie vārda brīvības pieskaitāmu tiesību īstenošanu, piemēram, tiesības saņemt informāciju. Ierobežojot viltus ziņu izplatību, ir jāņem vērā virkne apstākļu, lai tiesības uz vārda brīvību netiktu ierobežotas vairāk, nekā tas ir nepieciešams. Vārda brīvības jēdziens attīstās un paplašinās līdz ar sabiedrības attīstību. Internets ieņem nozīmīgu lomu vārda brīvības nodrošināšanā, piemēram, veicinot politisko diskusiju virtuālajā vidē. Tomēr internets vārda brīvību ietekmē ne tikai pozitīvi, jo viltus ziņas galvenokārt tiek izplatītas ar interneta starpnieku palīdzību.

Eiropas Parlaments ir atzinis, ka valsts, ierobežojot piekļuvi internetam, pārkāpj tiesības uz vārda brīvību un šādi ierobežojumi var tikt noteikti tikai cīņai ar pretiesisku saturu³. Savukārt EDSO attiecībā uz satura filtrēšanu internetā ir norādījusi, ka tādi filtrēšanas mehānismi, ko ieviesusi valsts vai privātpersona un ko nevar kontrolēt tās galalietotājs, ir uzskatāmi par cenzūru un nav attaisnojami kā vārda brīvības ierobežojums⁴. Tomēr valstis turpina pieņemt tiesību aktus attiecībā uz viltus ziņu izplatības ierobežošanu, kas nereti tiek vērtēti pretrunīgi.

Bakalaura darba mērķis ir noskaidrot, vai tiesības uz vārda brīvību aizsargā viltus ziņas.

---

¹ ANO Cilvēktiesību padomes rezolūcija Nr. 26/13. Pieņemta 14.07.2014. [16.04.2019.]

² Organization for Security and Co-operation in Europe. Joint Declaration on Freedom of Expression and “Fake News”, Disinformation and Propaganda, 03.03.2017. Pieejams: <https://www.osce.org/fom/302796> [aplūkots 16.04.2019.]

³ Recommendation No. R(97)20 of the Committee of Ministers to Member States on “Hate Speech”. Adopted by the Committee of Ministers on 30.10.1997. Pieejams: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b> [aplūkots 20.04.2019.]

⁴ Organization for Security and Co-operation in Europe. Joint Declaration on Freedom of Expression and the Internet, 01.06.2011. Pieejams: <https://www.osce.org/fom/78309> [aplūkots 08.03.2019.]

Lai īstenotu bakalaura darba mērķi, autore ir izvirzījusi vairākus uzdevumus. Pirmkārt, noskaidrot kas ir vārda brīvība, tās nozīmi demokrātiskā valstī, vārda brīvības robežas un atbildību par šo tiesību pārkāpšanu. Otrkārt, izpētīt kas ir viltus ziņas, salīdzināt dažādu autoru piedāvātās viltus ziņu jēdziena definīcijas, to kopīgās un atšķirīgās iezīmes. Treškārt, noskaidrot atsevišķu valstu paveikto attiecībā uz viltus ziņu izplatības ierobežošanu un analizēt, vai šie centieni neapdraud tiesības uz vārda brīvību. Ceturtkārt, izdarīt secinājumus, vai tiesības uz vārda brīvību aizsargā viltus ziņas, kādos gadījumos un cik lielā mērā ir pamatoti noteikt ierobežojumus attiecībā uz viltus ziņu izplatīšanu.

Lai analizētu vārda brīvības saturu, nozīmi demokrātiskā valstī, ierobežošanu un atbildību par šo tiesību pārkāpšanu, darba ietvaros galvenokārt tiks analizēti likumi, doktrīna, nacionālo un starptautisko tiesu spriedumi. Attiecībā uz viltus ziņām tiks pētīta doktrīna un tiesību ekspertu viedokļi, valstu un starptautiskie tiesību akti. Analizējot minētos avotus, autore salīdzinās dažādas viltus ziņu definīcijas un noteiks to kopīgās un atšķirīgās pazīmes, kā arī noskaidros tiesību ekspertu vērtējumus par valstu rīcību attiecībā uz viltus ziņu izplatības ierobežošanu.

Bakalaura darba ietvaros tiks izmantota analītiskā pētniecības metode, lai analizētu tiesu praksi, juridisko literatūru, starptautiskos un nacionālos dokumentus un normatīvos aktus attiecībā uz vārda brīvību un viltus ziņām. Tāpat tiks izmantota salīdzinošā pētniecības metode, lai noskaidrotu dažādu valstu pieeju attiecībā uz viltus ziņu izplatības ierobežošanu, kā arī pretstatītu noteiktos ierobežojumus tām starptautiskajām rekomendācijām, kas attiecas uz to noteikšanu. Vienlaikus darbā tiks izmantota induktīvā un deduktīvā pētniecības metode, lai noskaidrotu, kāda veida ierobežojumi apdraud tiesības uz vārda brīvību un kādos gadījumos šādus ierobežojumus noteikt ir pamatoti.

Bakalaura darbs sastāv no darbā izmantoto saīsinājumu un apzīmējumu saraksta, ievada, anotācijām latviešu valodā un angļu valodā, trim nodaļām, četrām apakšnodaļām, kopsavilkuma un izmantotās literatūras saraksta.

1. VĀRDA BRĪVĪBAS SATURS UN NOZĪME DEMOKRĀTISKĀ VALSTĪ

Vārda brīvība ir viens no demokrātiskas valsts pamatelementiem, priekšnosacījums demokrātijas progresam un katras personas attīstībai un izaugsmei⁵. Šīs tiesības pieder pie pirmās paaudzes cilvēktiesībām, kuru mērķis ir pasargāt personas brīvību un nodrošināt tās līdzdalību politiskajā dzīvē.

Demokrātija ir tautvaldība, politikas īstenošanas veids, kurā tauta tiek atzīta par politiskās varas avotu un sabiedrības pārvalde un varas īstenošana notiek tautas interesēs⁶. Ja demokrātija tiek saprasta kā vairākuma vara, kur tauta ir ievēlējusi savus priekšstāvjus, liekas pašsaprotami, ka valsts varas pārstāvji nosaka vārda brīvības ierobežojumus. Tomēr, ja demokrātiju apskata kā vienu no valsts pārvaldes formām, kurā visiem valsts iedzīvotājiem ir vienādas tiesības īstenot savas pamattiesības, būtu absurdi uzskatīt, ka ievēlētie valsts varas pārstāvji drīkstētu ierobežot tiesības uz vārda brīvību, tādējādi ierobežojot pārējās tautas iespējas paust savu viedokli⁷. Vārda brīvības fundamentālā nozīme tiek izcelta ne tikai tāpēc, ka tā sniedz informāciju par politiskajām norisēm, bet arī tāpēc, ka tas ir veids, kā indivīds pats var iesaistīties valsts pārvaldē.

Vārda brīvība ir būtiska indivīda personības attīstībā, jo tikai domājot, jūtot un uzturoties citu indivīdu sabiedrībā, veidojas personas raksturs un spēja izdarīt spriedumus. Vārda brīvība veicina patiesības apzināšanos un sevis realizāciju. Sazinoties ar citiem, personai rodas priekšstati, idejas un vēlmes, kā arī izpratne par sevi un apkārt notiekošajiem procesiem, līdz ar to arī spēja iesaistīties sabiedrībai nozīmīgu procesu norisē. Komunicējot indivīds veido attiecības ar citiem sabiedrības locekļiem un piedalās kolektīvās norisēs, piemēram, iesaistās valsts pārvaldē. Pateicoties vārda brīvībai, savas intereses var īstenot gan „klausītājs”, gan „runātājs”⁸. Savstarpēja komunikācija un publiskā diskusija ir veids kā izzināt patiesību. Pateicoties tam, attīstās sabiedrība, mainās politiskie režīmi un valsts iekārtas. Ne velti Žans Pols Sartrs ir teicis: „Vārdi ir lielākā pasaules vara ietekmīgu cilvēku rokās un, dažkārt, vienīgā vara bezspēcīgajiem.”

Vārda brīvības jēdziens laika gaitā ir būtiski paplašinājies. Šīs tiesības jau izsenis ir noteiktas demokrātisko valstu konstitūcijās, atvasinātas tiesu praksē un ietvertas svarīgākajos cilvēktiesību dokumentos, piemēram, ECK 10.pantā⁹, kurā ir nostiprināta izteiksmes brīvība

⁵ ECT 27.05.2004. spriedums lietā *Vides Aizsardzības Klubs v. Latvia* (iesnieguma Nr. 57829/00)

⁶ Latvijas Enciklopēdiskā vārdnīca. Nacionālais apgāds: 2002. Pieejams: <https://www.letonika.lv> [aplūkots 26.02.2019.]

⁷ Barendt E. *Freedom of Speech*. Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 18.-22.

⁸ Moon R. *The Social Character of Freedom of Expression*. Amsterdam Law forum, Vol 2 (1) 2009. p. 43.-48. Pieejams: <http://amsterdamlawforum.org/article/view/106/190> [aplūkots 26.02.2019.]

⁹ Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [22.02.2019.]

(izteiksmes brīvība ir vārda brīvības ekvivalents¹⁰). Minētajā pantā ir teikts: „Ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no sabiedrisko institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām. Šis pants neapstrīd valstu tiesības pieprasīt radioraidījumu, televīzijas raidījumu un kino demonstrēšanas licencēšanu”. Arī Latvijai saistošajā Pakta 19. panta pirmajā un otrajā teikumā ir noteikts: „Katram cilvēkam ir tiesības netraucēti pieturēties pie saviem uzskatiem. Katram cilvēkam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus, šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju un idejas neatkarīgi no valstu robežām mutvārdos, rakstveidā, izmantojot presi vai mākslinieciskās izpausmes formas, vai citādā veidā pēc savas izvēles”¹¹. Vārda brīvību citur pasaulē aizsargā dažādi dokumenti, piemēram, Āfrikas vienības organizācijas ietvaros ir pieņemta Āfrikas Cilvēka un tautu tiesību harta, bet Amerikas valstu organizācijas ietvaros ir pieņemta Amerikas Cilvēka tiesību deklarācija un Amerikas cilvēktiesību konvencija.

Latvijas Republikas Satversmes 100. pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta¹². Vārda brīvības jēdziens ir jāsaprot plaši. Tas satura ziņā ir līdzīgs ECK 10. pantam un Pakta 19. pantam, līdz ar to, lai izprastu Satversmē ietverto terminu „vārda brīvība”, tas ir interpretējams atbilstoši minēto pantu interpretācijai, ko attiecīgi ir veikusi gan ECT, gan atbilstošas ANO institūcijas¹³. ECT savos spriedumos ir atklājusi, ka vārda brīvības ietvaros tiek aizsargāti ne tikai uzrakstīti vai izrunāti vārdi, bet arī attēli¹⁴, bildes¹⁵, rīcība¹⁶, kultūras mantojums¹⁷, simboli¹⁸ u.tml. Turklāt ECK 10. panta ietvaros tiek aizsargāts arī veids, kādā informācijas saturs tiek pausts, piemēram, izmantojot dzeju, pārraidot to pa radio vai televīziju, to iekļaujot gleznā vai elektroniskā informācijas sistēmā. Izteiksmes brīvībai piemīt arī negatīvā forma – tiesības klusēt¹⁹. Vārda brīvība ietver divus aspektus – privāto un publisko. Privātais aspekts nozīmē, ka jebkurai personai ir tiesības uz saviem uzskatiem, tiesības pie tiem turēties un tos brīvi paust. Publiskais aspekts attiecas uz jebkuras personas tiesībām saņemt

---

¹⁰ LZA Terminoloģijas komisijas 2003. gada 28. janvāra lēmums Nr. 18. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=71770> [aplūkots 22.02.2019.]

¹¹ ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Parakstīts Ņujorkā 16.12.1966. [22.02.2019.]

¹² Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1992. [22.02.2019.]

¹³ Satversmes tiesas 05.06.2003. spriedums lietā Nr.2003-02-0106, 1.p. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2003-02-0106_Spriedums.pdf [aplūkots 22.02.2019.]

¹⁴ ECT 25.08.1993. spriedums lietā *Chorherr v. Austria* (iesnieguma Nr. 13308/87).

¹⁵ ECT 24.05.1988. spriedums lietā *Muller and Others v. Switzerland* (iesnieguma Nr. 10737/84).

¹⁶ ECT 23.09.1998. spriedums lietā *Steel and Others v. United Kingdom* (iesnieguma Nr. 67/1997/851/1058).

¹⁷ ECT 16.12.2008. spriedums lietā *Khurshid Mustafa and Tarzibachi v. Sweeden* (iesnieguma Nr. 23883/06).

¹⁸ ECT 08.07.2008. spriedums lietā *Vajan v. Hungary* (iesnieguma Nr. 3362/06).

¹⁹ ECT 26.05.1993. spriedums lietā *K v. Austria* (iesnieguma Nr. 47/1992/392/470).

informāciju un paust savus uzskatus jebkādā veidā, tajā skaitā, izmantojot masu informācijas līdzekļus²⁰, līdz ar to šis aspekts attiecināms arī uz preses brīvību.

Īpaši nozīmīga vieta vārda brīvības nodrošināšanā ir medijiem. Prese demokrātiskā valstī pilda „sargsuņa” pienākumus. Arī Francijas Konstitucionālā Padome norāda, ka vārda brīvība, tai skaitā preses brīvība, ir viena no būtiskākajām pārējo tiesību un brīvību nodrošinātājām. Šīs tiesības ne tikai sniedz tiesības rakstīt, rediģēt un publicēt, bet arī lasīt²¹. Tiesības piekļūt informācijai un uzklaut idejas ir ietvertas vārda brīvības saturā un tās visprecīzāk raksturo mediju lomu informācijas nodrošināšanā sabiedrībai. Valsts pienākums garantēt plašsaziņas līdzekļu brīvību ir izcelts Eiropas Savienības pamattiesību hartā. Tās 11. pantā papildus vārda brīvības aizsardzībai ir izcelts pienākums ievērot plašsaziņas līdzekļu brīvību un plurālismu. Turklāt 52. panta trešajā daļā ir teikts, ka Savienībai ir tiesības paredzēt plašāku Hartā noteikto tiesību aizsardzību, nekā tā ir noteikta ECK²². Kā norāda Asoc. prof. A. Kučs, hartā noteiktās plašsaziņas līdzekļu aizsardzības garantijas nav plašākas kā ECK, jo ECT savos nolēmumos vienmēr ir prasījusi valstīm rūpīgi pamatot jebkādu plašsaziņas līdzekļu ierobežošanas nepieciešamību²³.

Vārda brīvība ne tikai mijiedarbojas un papildina citas pamattiesības, piemēram, tiesības pulcēties, bet arī nodrošina citu brīvību īstenošanu. Satversmes 100. pants, tāpat kā visa Satversme, ir formulēts lakoniski, nosakot ikviena tiesības uz vārda brīvību. Pantā netiek konkretizēti veidi, kā šīs tiesības var tikt realizētas. Lai gan Satversme *expressis verbis* neparedz, piemēram, preses brīvību, Satversmes tiesa ir noteikusi, ka termins „vārda brīvība” ietver jēdzienu „preses brīvība”²⁴. Mūsdienās mediji un citas ieinteresētās puses izmanto internetu un sociālo mediju platformas dažādu ziņu izplatīšanai. Cilvēktiesību eksperts Tomass Hammarbergs (*Thomas Hammarberg*) norāda, ka pēdējo gadu laikā vārda brīvība internetā ir kļuvusi par vienu no mūsu paaudzes pamatbrīvībām. Izmantojot sociālos medijus, blogus un video, politiskās partijas un organizācijas izplata dažāda veida viedokļus un informāciju, līdz ar to valstij ir jāierobežo un jāregulē to darbība, lai nodrošinātu personu tiesību aizsardzību, tajā pašā laikā pārlieku neierobežojot tiesības uz vārda brīvību²⁵. Interneta īpašību dēļ, informācijas un viedokļu apmaiņa ir kļuvusi ātra, ērta un vienkārša, tomēr tajā pašā laikā arī grūti

²⁰ Satversmes tiesas 05.06.2003. spriedums lietā Nr. 2003-02-0106, 1.p. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2003-02-0106_Spriedums.pdf [aplūkots 22.02.2019.]

²¹ Coliver S. The Article 19 Freedom of Expression Handbook: International and Comparative Law, Standards and Procedures. London: Article 19, the International Centre Against Censorship, 1993, p. 52.,67.

²² Eiropas Savienības Pamattiesību Harta: Eiropas Savienības oficiālais vēstnesis. Pieņemts: 26.10.2012. [22.02.2019.]

²³ Kučs A. Satversmes 100.panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011. 347.-348.lpp.

²⁴ Satversmes tiesas 05.06.2003. spriedums lietā Nr. 2003-02-0106, 1.p. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2003-02-0106_Spriedums.pdf [aplūkots 22.02.2019.]

²⁵ Hammarberg T. Media Freedom and Human Rights in Europe. In: Freedom of Expression. Essays in Honour of Nicolas Bratza. Josep Casadevall, Egbert Myjer, Michael O'Boyle, Anna Austin. b.v. William-Jan Wan der Wolf, 2012, p. 43.-59.

izsekojama. ECT atzīst, ka komunikācija un informatīvā telpa interneta vidē atšķiras no drukātajām mediju ziņām, īpaši attiecībā uz informācijas ietilpību un pārraidi. Ņemot vērā iepriekš minēto, tiesa atzīst, ka regulējumam attiecībā uz drukātajām ziņām un ziņām plašsaziņas līdzekļos būtu jāatšķiras²⁶. Līdz ar to rodas ar vien lielāka nepieciešamība pēc atbilstoša regulējuma, kas cilvēku arī interneta vidē aizsargātu, piemēram, no tādām negatīvām vārda brīvības izpausmēm kā naida runa. Daļa uzskata, ka internets rada vidi ideju apmaiņai, taču citi norāda, ka, pateicoties internetam, viedokļu apmaiņa nenotiek. Personas internetā meklē un atrod to informāciju, ko vēlas, nevis veido savus uzskatus kā valsts pilsonis. Līdz ar to internets nekalpo kā forums politiskajām diskusijām, bet rada vārda brīvības fragmentāciju un balkanizāciju²⁷.

Vārda brīvības jautājums īpaši aktuāls ir vēlēšanu kontekstā. Kā jau iepriekš tika noskaidrots, vārda brīvība ir viens no demokrātiskas valsts pamatelementiem. Brīvas vēlēšanas ir nepieciešamas, lai aizsargātu demokrātisku valsts iekārtu. Vēlēšanas ir brīvas, ja vēlētāji var brīvi veidot savus uzskatus un paust savas vēlmes, kā arī cīnīties pret vēlēšanu procedūras pārkāpumiem²⁸. Satversmes tiesa norāda, ka tiesības uz vārda brīvību un tās robežas attiecas uz politiskām debatēm, politisko reklāmu un priekšvēlēšanu aģitāciju²⁹. Minēto procesu ietvaros notiek informācija apmaiņa, tādēļ ir nepieciešams „pasargāt” vēlētāju no nevēlamas valsts vai politisko partiju ietekmes, kas traucētu vēlētājam brīvi veidot savu viedokli.

Vārda brīvība piešķir tiesības iepazīt un aktīvi meklēt dažāda veida informāciju³⁰, līdz ar to nodrošinot valsts pārvaldes caurskatāmību un demokrātijas stiprināšanu. Tiesības saņemt informāciju ir daļa no tiesībām uz vārda brīvību. Tiesības vērsties iestādē ar iesniegumu un saņemt atbildi pēc būtības ir saistītas ar tiesībām uz informāciju³¹. Valstij ir jānodrošina informācijas pieejamība, turklāt tas, ka informācijai ir piešķirts ierobežotas pieejamības statuss, pats par sevi nav pietiekams pamatojums šīs informācijas neizsniegšanai³². Iestādes

---

²⁶ ECT 05.08.2011. spriedums lietā *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtetel v. Ukrain* (iesnieguma Nr. 5493/72)

²⁷ Barendt E., 2002., p. 453.- 454.

²⁸ Satversmes tiesas 23.09.2002. spriedums lietā Nr. 2002-08-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2002-08-01_Spriedums.pdf [aplūkots 01.03.2019.]

²⁹ Satversmes tiesas 22.02.2010. spriedums lietā Nr. 2009-45-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2009-45-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 01.03.2019.]

³⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 08.06.2007. spriedums lietā Nr. SKA-194/2007. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/tiesibas-uz-informaciju-un-uz-atbildi-pec-butibas> [aplūkots 22.02.2019.]

³¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 16.09.2009. spriedums lietā Nr. SKA – 241/2009. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/tiesibas-uz-informaciju-un-uz-atbildi-pec-butibas> [aplūkots 24.02.2019]

³² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 23.04.2018. spriedums lietā Nr. SKA-244/2018. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/tiesibas-uz-informaciju-un-uz-atbildi-pec-butibas> [aplūkots 24.02.2019]

atteikumam neizsniegt informāciju ir jābūt pamatotam un samērīgam. Ar to nedrīkst tikt pārkāptas indivīda tiesības uz informāciju un līdz ar to tiesības uz vārda brīvību. Latvijas kontekstā bieži ir apspriests arī valsts valodas jautājums, nošķirot privāto no valsts sektora. Valsts drīkst veikt samērīgus pasākumus oficiālās valodas aizsardzībai privātajā sektorā, tajā pašā laikā nepamatojot tās lietošanas nepieciešamību valsts pārvaldē³³.

ECT lietā *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* norāda, ka tiesības uz izteiksmes brīvību aizliedz valdībai liegt personai saņemt informāciju, ko citi vēlētos tai sniegt; taču tiesības saņemt informāciju nenozīmē, ka valstij ir pozitīvs pienākums vākt un izplatīt informāciju pēc savas iniciatīvas. ECK 10. pants nedod indivīdam tiesības piekļūt informācijai, kas ir valsts rīcībā, un neuzliek valdībai pienākumu sniegt personai šādu informāciju; tajā pašā laikā šādas tiesības un pienākumi var rasties: (1) ja pienākums sniegt informāciju ir uzlikts ar tiesas nolēmumu; (2) gadījumos, kad piekļuve informācijai ir izšķiroša, lai persona varētu īstenot savas tiesības uz izteiksmes brīvību, jo īpaši tiesības saņemt un izplatīt informāciju, un kad liegums piekļūt informācijai ir šo tiesību ierobežojums. Savukārt attiecībā uz pēdējo aspektu ir svarīgi, vai liegums piekļūt informācijai veido ierobežojumu. Vērtējot to, ECT izmanto šādus kritērijus: (1) informācijas pieprasīšanas mērķis; (2) pieprasītās informācijas raksturs (fakti vai vērtējums); (3) informāciju pieprasījušās personas loma (žurnālists, NVO, privātpersona); (4) vai informācija jau eksistē un ir pieejama (*ready and available*), proti, vai valdībai tā nav atsevišķi jāsaņem³⁴.

Mūsdienās vārda brīvība aizsargā indivīdu no valsts iejaukšanās šo tiesību īstenošanā un uzliek valstij pienākumu nodrošināt apstākļus, kuros indivīds šīs tiesības var īstenot, piemēram, regulējot mediju darbību, lai sabiedrībai tiktu nodrošināta pieeja dažāda veida informācijai un viedokļiem. Valsts pozitīvais pienākums ir nodrošināt, lai persona brīvi var īstenot savas tiesības, bet negatīvais paredz to, ka valsts bez nepieciešamības neiejaucas šo tiesību īstenošanā. Valstij un tiesai, veicot pozitīvos pasākumus, ir jāatrod balanss, ņemot vērā indivīda un valsts intereses, situāciju dažādību, prioritātes un pieejamos resursus³⁵. Diskutējams ir jautājums, kad valsts iejaukšanās vārda brīvības aizsardzībā ir pārmērīga. Sprotams, ka vienpusējas informācijas popularizēšana, ko veic valsts, ir vērtējama kā tiesību uz vārda brīvību pārkāpums³⁶, jo personai šādi tiek liegta iespēja brīvi veidot uzskatus. ECT lietā *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* vārda brīvības tvērumā tiek ielasītas plašas personas tiesības un atbilstoši valsts pienākumi. Piemēram, iegūt valsts rīcībā esošu informāciju, ja piekļuve šādai

---

³³ Kučs A., 2011., 362.lpp.

³⁴ ECT 08.011.2016. spriedums lietā *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* (iesnieguma Nr. 18030/11)

³⁵ ECT 15.11.2011. spriedums lietā *Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia* (iesnieguma Nr. 23687/05)

³⁶ Bychawska-Siniarska D. Protecting the Right to Freedom of Expression under the European Convention on Human Rights. A Handbook for Legal Practitioners. b.v. Council of Europe. 2017. p. 13. Pieejams: <https://rm.coe.int/handbook-freedom-of-expression-eng/1680732814> [aplūkots 30.03.2019.]

informācijai ir izšķiroša, lai persona varētu īstenot savas tiesības uz izteiksmes brīvību³⁷. Līdz ar to, no vienas puses, valstij ir jānodrošina, ka sabiedrībai ir pieeja dažādiem viedokļiem, pārмērīgi un bez vajadzības neiejaucoties mediju darbā. No otras puses, kā valstij būtu jārikojas apstākļos, kad pieaug konkrētu privāto mediju ietekme, kas sabiedrību apzināti nodrošina ar vienvēidīgu informāciju, popularizējot konkrētas idejas?

Satversmes 100. panta otrajā teikumā ir noteikts cenzūras aizliegums. Cenzūra ir varas iestāžu liegums tiražēt un izplatīt informāciju, kuru tās uzskata par nevēlamu. Tā ir valsts kontrole pār iespiedprodukcijas un citu mākslas un ideoloģijas produktu pavairošanu un izplatīšanu³⁸, kas ir cieši saistīta ar tiesībām uz vārda brīvību un demokrātiskas valsts pastāvēšanu. Konkrēta satura ziņu cenzēšana ir uzskatāma par aktīvu rīcību no valsts puses, tādā veidā cenšoties ietekmēt visas vai kādas sabiedrības daļas uzskatus. Tiesības uz vārda brīvību ir ierobežojamas saskaņā ar Satversmes 116. pantu. Vārda brīvības pārмērīga ierobežošana var tikt vērtēta kā cenzūra, līdz ar to šādi pasākumi ir jāveic tikai nepieciešamības gadījumā.

Ne Satversme, ne ECK 10. pants vai Pakta 19. pants netiek ierobežots ar patiesu vai uz faktiem balstītu informāciju, turklāt, to ietvaros tiek aizsargāta uzskatu brīvība. Kā tika noskaidrots, vārda brīvība ir tiesības meklēt un saņemt informāciju. Līdz ar to ir nepieciešams respektēt arī nepatiesu un kļūdainu informāciju, jo tikai analizējot šāda veida informāciju, indivīds var nonākt pie patiesības³⁹. Britu filozofs Džons Stjuarts Mills (*John Stuart Mill*) norāda, ka dažkārt ir vajadzīga nepatiesība, lai izkristalizētu patiesību, jo pie tās var nonākt tikai analizējot informāciju un uzdot jautājumus par tās saturu⁴⁰. Minētie panti šķietami aizsargā nepatiesu informāciju, tomēr, ja sabiedriskajā telpā dominē nepatiesas ziņas, tiek apdraudēti mērķi, kuru dēļ vārda brīvība ir nepieciešama – demokrātiska valsts iekārta un indivīda attīstība⁴¹. Līdz ar to valstij ir nepieciešams ierobežot nepatiesas informācijas izplatīšanos, lai šīs vērtības netiktu apdraudētas. Analizējot ECK 10. pantā ietvertās tiesības uz izteiksmes brīvību, ECT savos spriedumos vairākkārt ir uzsvērusi lietā *Handyside v. United Kingdom* minēto, ka 10. panta otrā daļa attiecas ne tikai uz „informāciju” vai „idejām”, kas tiek uztvertas labvēlīgi vai uzskatītas par nevainīgām un vienaldzīgām, bet arī uz tādām, kas ir pretrunā, šokē

---

³⁷ ECT Lielās palātas nolēmumi 2016.gadā. Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās birojs: 2017. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/ect-nolemumu-arhivs/ect-spriedumu-apkopojumi> [aplūkots 24.02.2018]

³⁸ Latvijas Enciklopēdiskā vārdnīca. Nacionālais apgāds: 2002. Pieejams: <https://www.letonika.lv> [aplūkots 24.02.2019.]

³⁹ Bayer J. Disinformation and Propaganda – Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and its Member States. b.v. Policy Department for Citizens’ Rights and Constitutional Affairs, 2019. p. 76. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608864/IPOL_STU\(2019\)608864_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608864/IPOL_STU(2019)608864_EN.pdf) [aplūkots 05.04.2019.]

⁴⁰ Bradshaw T. John Stuart Mill: Freedom of Expression and Harm in the ‘Post-Truth’ Era. *The International Journal of Communication Ethics*, Vol 14 (1), 2017. p. 23.-24. Pieejams: <http://www.communicationethics.net/journal/v14n1/feat2.pdf> [aplūkots 19.04.2019.]

⁴¹ Bayer J., 2019. p. 78.

vai satrauc kādu personu vai iedzīvotāju daļu; tā to paredz plurālisms, tolerance un atvērtības gars, bez kuriem nepastāv demokrātiska sabiedrība. Šīs brīvības izpausme ir pakļauta formalitātēm, nosacījumiem, ierobežojumiem un sankcijām, kam tomēr jātiek strikti interpretētām, to nepieciešamībai jātiek pārliecinoši pierādītai⁴². Tāpat tiesības dalīties ar informāciju un idejām nav ierobežotas ar patiesiem apgalvojumiem. Gadījumos, ja nepatiesa informācija aizskar, piemēram, personas reputāciju, šīs tiesības demokrātiskā valstī tradicionāli tiek aizsargātas ar likumu, kas paredz atbildību par personas goda un cieņas aizskaršanu. Tomēr uzskats, ka valstij būtu jācenšas novērst jebkurš uzbrukums kādas personas reputācijai, ir aplams, ja paustā informācija ir patiesa⁴³. Tas īpaši būt jāņem vērā attiecībā uz amatpersonām un viņu darbību saistībā ar veicamo amatu. Protams, šīs tiesības ir samērojamas ar Satversmes 96. pantu, kurā ir aizsargāta personas privātās dzīves neaizskaramība.

Arī Kopīgajā deklarācijā par vārda brīvību un „viltus ziņām”, dezinformāciju un propagandu tiek uzsvērts, ka tiesības sniegt informāciju un idejas neaprobežojas tikai ar pareiziem apgalvojumiem un aizsargā informāciju un idejas, kas var šokēt, aizvainot un aizskart⁴⁴. Attiecībā uz izteikumiem, kas tieši nerada kaitējumu, Mills ir teicis: „Izteikumi zaudē tiem piešķirto „imunitāti”, ja tie kalpo kā pamudinājums ļaunai rīcībai”⁴⁵. Līdz ar to, nosakot ierobežojumus, ir jāņem vērā, ne tikai tas, vai informācija ir nepatiesa, bet arī tas, vai šī informācija var radīt kaitējumu. Nepatiesa, nekaitīga informācija, kas nesasniedz plašu sabiedrības daļu, būtisku kaitējumu valsts un sabiedrības interesēm nerada, taču, pieaugot šīs informācijas auditorijai, tā var kaitēt minētajām interesēm, apdraudot, piemēram, sabiedrisko kārtību.

Ņemot vērā, ka tiesības uz vārda brīvību ir būtiskas ne tikai demokrātiskas valsts pastāvēšanai un indivīda attīstībai, bet arī to, ka šo tiesību izmantošana var nodarīt būtisku kaitējumu gan valsts, gan sabiedrības interesēm, tiesības uz vārda brīvību noteiktos gadījumos ir nepieciešams ierobežot. Šī ierobežošana ir jāveic tikai noteiktos gadījumos un pastāvot noteiktiem apstākļiem, pretējā gadījumā personu tiesību ierobežojoši pasākumi var kaitēt tiesībām uz vārda brīvību. Turklāt šādi ierobežojumi ir nepieciešami, lai netiktu apdraudēta citu pamattiesību īstenošana, piemēram, personas privātās dzīves neaizskaramība.

---

⁴² ECT 07.12.1976 spriedums lietā *Handyside v. United Kingdom* (iesnieguma Nr.5493/72).

⁴³ Lacey M. Mill on Freedom of Thought and Expression. Pieejams: <http://documents.routledge-interactive.s3.amazonaws.com/9781138793934/A2/Mill/MillTruth.pdf> [aplūkots 19.04.2019.]

⁴⁴ Organization for Security and Co-operation in Europe. Joint Declaration on Freedom of Expression and “Fake News”, Disinformation and Propaganda, 03.03.2017. Pieejams: <https://www.osce.org/fom/302796> [aplūkots 13.04.2019.]

⁴⁵ Ibid.

2. VĀRDA BRĪVĪBAS ROBEŽAS

2.1. Vārda brīvības ierobežošana

Vārda brīvība nav absolūta. Satversmē noteiktās pamattiesības, tai skaitā vārda brīvību, var ierobežot tikai stingri noteiktos gadījumos, kas uzskaitīti Satversmes 116. pantā. Vārda brīvības ierobežošana ir noteikta arī Latvijai saistošos cilvēktiesību aktos, piemēram, ECK 10. pantā un Pakta 19. pantā.

Satversmes 116. panta pirmais teikums nosaka: „Personas tiesības, kas noteiktas Satversmes [...] simtajā pantā [...], var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību”. Arī ECK 10. pants nosaka, ka izteiksmes brīvības īstenošana vara tikt pakļauta prasībām, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, piemēram, lai aizsargātu valsts vai sabiedriskās drošības intereses vai citu cilvēku cieņu un tiesības. Pakta 19. pantā ir teikts, ka tiesības brīvi paust savus uzskatus uzliek īpašus pienākumus un īpašu atbildību, tāpēc šīs tiesības būtu saistītas ar zināmiem ierobežojumiem, taču šie ierobežojumi jānosaka likumā un tiem ir jābūt nepieciešamiem: (1) citu personu tiesību un reputācijas respektēšanai; (2) valsts drošības, sabiedriskās kārtības (*ordre public*), iedzīvotāju veselības vai tikumības aizsardzībai. Pamattiesību, tai skaitā vārda brīvības, ierobežojumu izvērtēšanas tests, kādu Satversmes tiesa izmantoto pašlaik, ir ietverts Satversmes tiesas spriedumā Nr. 2002-21-01. Saskaņā ar to pamattiesību ierobežojumam ir jāatbilst sekojošām prasībām: (1) tam ir jābūt noteiktam ar likumu; (2) tam ir jāatbilst leģitīmam mērķim, kuru valsts vēlas sasniegt, nosakot šo ierobežojumu; (3) tam ir jāatbilst samērīguma principam⁴⁶.

Valsts nevar rīkoties patvaļīgi, jebkuram vārda brīvības ierobežojumam ir jābūt noteiktam ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu. Šim likumam ir jābūt publiski pieejamam un jāatbilst normatīvo aktu prasībām, turklāt tam ir jābūt skaidri formulētām un pret patvaļīgu tā piemērošanu likumam ir jānodrošina aizsardzība⁴⁷. ANO Cilvēktiesību komiteja ir noteikusi, ka, lai norma būtu uzskatāma par „likumu”, tai ir jābūt formulētai ar pietiekamu precizitāti, lai indivīds spētu attiecīgi regulēt savu uzvedību. Likums nevar noteikt neierobežotu rīcības brīvību normu piemērotājam, kas izmanto šo normu vārda brīvības ierobežošanai. Likumam ir jāsniedz pietiekamas vadlīnijas tā piemērotājam, lai tas varētu konstatēt, kādi izteikumi ir

⁴⁶ Satversmes tiesas 20.05.2003. spriedums lietā Nr. 2002-21-01. 2.p. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2002-21-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 24.02.2019]

⁴⁷ Balodis K. Pamattiesību ierobežojumu pieļaujamība demokrātiskā valstī. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/pamattiesibu-ierobejojuma-konstitucionalitates-izvertesana-satversmes-tiesas-prakse/> [aplūkots 25.02.2019]

ierobežoti un kādi nav⁴⁸. Par vārda brīvību ierobežojošu var uzskatīt, piemēram, Civillikuma 2352.¹ pantu, kas nosaka, ka ikvienai personai ir tiesības prasīt tiesas ceļā atsaukt ziņas, kas aizskar viņa godu un cieņu, ja šādu ziņu izplatītājs nepierāda, ka tās atbilst patiesībai, turklāt, ja šādas ziņas izplatītas presē, šīs ziņas presē arī jāatsauc, ja dokumentā – šāds dokuments jāapmaina. Tiesa nepatiesu ziņu izplatītajam var uzlikt pienākumu maksāt atlīdzību cietušajam⁴⁹. Arī Krimināllikuma 78. un 157. pants paredz personas saukšanu pie kriminālatbildības par naida kurināšanu un neslavas celšanu⁵⁰. Atsevišķos gadījumos starptautiskie dokumenti uzliek valstij pienākumu ierobežojumu noteikt ar likumu, piemēram, Pakta 20. pants nosaka, ka valstij ar likumu ir jāaizliedz jebkāda kara propaganda vai jebkāda rīcība, kas aizstāv nacionālu, rasu vai reliģisku naidu un ir kūdīšana uz diskrimināciju, naidīgumu vai vardarbību.

Leģitīmo mērķi raksturo apstākļi un argumenti, kādēļ ir nepieciešams noteikt attiecīgās pamattiesības ierobežojumu. Šie mērķi ir uzskaitīti Satversmes 116. pantā un ir sekojoši – citu cilvēku tiesību aizsardzība, demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība, sabiedrības drošības, labklājības un tikumības aizsardzība. Pienākums uzrādīt un pamatot ierobežojuma leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā visupirms ir institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu⁵¹. Satversme vārda brīvības ierobežojumus noteikusi vispārīgi, savukārt ECK tiek sniegti konkrēti kritēriji. Attiecībā uz pieļaujamiem vārda brīvības ierobežojumiem, Satversmes normas jāinterpretē ECK 10. panta izpratnē, tādēļ tiesību uz vārda brīvību ierobežojuma mērķis atzīstams par leģitīmu tikai tad, ja tas atbilst ne vien Satversmes 116. pantā, bet arī ECK 10. pantā minētajiem mērķiem, kuru labad var ierobežot vārda brīvību⁵². ECK 10. pantā minētie leģitīmie mērķi ir paredzēti, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus, aizsargātu veselību vai morāli, aizsargātu citu cilvēku reputāciju vai tiesības, nepieļautu konfidencialas informācijas izpaušanu vai lai saglabātu tiesas autoritāti un objektivitāti. Turklāt ECK 17. pantā ir uzsvērts, ka nevienu no Konvencijā atzītajām tiesībām un brīvībām nevar ierobežot lielākā mērā nekā tas ir noteikts šajā Konvencijā. Tātad tiesības uz vārda brīvību būs pārkāptas, ja ierobežojumu valsts institūcija nevarēs pamatot ar ECK noteiktajiem leģitīmajiem mērķiem.

---

⁴⁸ United Nations, International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee. General comment No. 34., Article 19: Freedoms of Opinion and Expression. 12.09.2011. Pieejams: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> [aplūkots 20.04.2019.].

⁴⁹ Civillikums. LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [24.02.2019]

⁵⁰ Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [24.02.2019.]

⁵¹ Satversmes tiesas 13.06.2014. spriedums lietā Nr.2014-02-01. 13.p. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2014-02-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 25.02.2019.]

⁵² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 30.04.2013. spriedums lietā SKA-172/2013. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/cilvektiesibas/varda-briviba?lawfilter=1> [aplūkots 25.02.2019.]

Lai noskaidrotu vai ierobežojums atbilst samērīguma principam, Satversmes tiesa pārbauda: (1) vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti legītimā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt legītimo mērķi; (2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai legītimo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; (3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska⁵³. Piemēram, konstatējot, ka pastāv kaut viens mazāk ierobežojošs līdzeklis, ir pamats atzīt, ka apstrīdētā norma nesamērīgi ierobežo pamattiesības. Valsts iestādes var paredzēt un īstenot piespiedu pasākumus, respektējot tiesības uz vārda brīvību. ECT regulāri apstiprina lietā *Handyside v. United Kingdom* noteiktos principus, lai izvērtētu izteiksmes brīvības ierobežošanas nepieciešamību: (1) izteiksmes brīvības ierobežojumiem ir jābūt ar izņēmuma raksturu un jebkuru ierobežojumu nepieciešamība ir pārliecinoši jāpamato; (2) īpašības vārds „nepieciešams” 10. panta otrās daļas izpratnē prasa, lai pastāvētu „aktuāla sabiedrības vajadzība”; (3) ierobežojuma nepieciešamība valstij ir jāpamato ar atbilstošu un pietiekamu legītimo mērķi ECK 10. panta kontekstā⁵⁴.

Satversmes 96. pants aizsargā personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Vārda brīvība tiek ierobežota tiktāl, cik tas ir nepieciešams, lai aizsargātu personas godu un cieņu. ECK 8. pants nosaka, ka nevienam nedrīkst traucēt baudīt tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, izņemot gadījumus, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību vai lai aizstāvētu citu tiesības uz brīvību. ECT lietās *Von Hannover v. Germany* un *Axel Springer AG v. Germany* ir noteikusi principus, kas jāvērtē izvērtējot nepieciešamību ierobežot izteiksmes brīvību, lai aizsargātu citas personu reputāciju vai tiesības: (1) ieguldījums diskusijās, kas izraisa vispārēju interesi; (2) cik atpazīstama ir konkrētā persona un kāda ir publikācijas tēma; (3) personas iepriekšējā rīcība; (4) informācijas ieguves metode un tās patiesīgums; (5) publikācijas saturs, forma un tās sekas; (6) piemērotās sankcijas smagums; (7) apstākļi, kādos uzņemtas fotogrāfijas⁵⁵. Līdz ar to nosakot, ka, piemēram, ir nepieciešams nošķirt privātpersonas un personas, kas darbojas publiski, piemēram, politiķus vai sabiedrībā zināmas personas. Goda un cieņas aizskārums ir vērtējams kritērijs, ko ietekmē konkrētā situācija un objektīvā patiesība. Ņemot vērā minēto, jāsecina, ka tiesības uz vārda brīvību var ierobežot, ja tādējādi nesamērīgi netiek ierobežotas citas pamattiesības.

⁵³ Satversmes tiesas 08.04.2015. spriedums lietā Nr. 2014-34-01, 16.p. Pieejams http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2014-34-01_Spriedums.pdf [aplūkots 25.02.2018.]

⁵⁴ ECT 07.12.1976 spriedums lietā *Handyside v. United Kingdom* (iesnieguma Nr.5493/72).

⁵⁵ ECT 07.02.2012. Lielās palātas spriedums lietā *Axel Springer AG v. Germany* (iesnieguma Nr. 39954/08) un ECT 24.06.2004. spriedums lietā *Von Hannover v. Germany* (iesnieguma Nr. 40660/08 un 60641/08)

Vārda brīvība var tikt ierobežota arī naida runas kontekstā. ECT, definējot naida runu, norāda, ka „naida runa pārklāj visas izteiksmes formas, kas izplata, mudina, veicina vai attaisno rasistisku naidu, ksenofobiju, antisemitismu vai citas naida formas, kas balstītas uz neiecietību, iekļaujot: neiecietību, kas nāk no agresīva nacionālisma, etnocentrisma, diskriminācijas un naida pret minoritātēm, migrantiem un ārvalstu izcelsmes cilvēkiem”⁵⁶. Krimināllikuma izpratnē par naida runu var uzskatīt nacionālā, etniskā un rasu naida izraisīšanu (Krimināllikuma 78. pants), genocīda, nozieguma pret cilvēci, nozieguma pret mieru un kara nozieguma attaisnošanu (Krimināllikuma 74.¹ pants), kā arī sociālā naida un nesaticības izraisīšanu (Krimināllikuma 150. pants). Turklāt noziedzīgs nodarījums, kas pastrādāts rasistisku motīvu dēļ, var tikt uzskatīts par atbildību pastiprinošu apstākli (Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 14. punkts). Naida runa ir drauds vārda brīvībai, jo iebiedētajām vai skartajām personām vai sabiedrības grupai ir tendence uz pašcenzūru. Rasisms un ksenofobija tieši pārkāpj brīvības, demokrātijas, cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošanas principus⁵⁷, līdz ar to valsts un sabiedrības interesēs ir ierobežot šāda veida izteiksmes brīvības īstenošanu.

Raugoties no cilvēktiesību viedokļa, vārda brīvības aizsardzība nevar tikt reducēta vienīgi uz „patiesas informācijas” aizsardzību, lai nepieļautu „atvērinoša efekta” (*chilling effect*) rašanos sabiedriski nozīmīgām diskusijām. Kā norāda Tiesībsargs, apzināti nepatiesas informācijas, kas veidota ar mērķi kaitēt demokrātijas vērtībām, vai kas mērķēta diskreditēt valsti un profesionālo žurnālistiku, vai nepamatoti ierobežot sabiedrības tiesības uz informāciju, izplatības apjoms informācijas telpā ir jāsamazina⁵⁸. Vārda brīvībai demokrātiskā valstī ir jāsniedz sabiedrībai iespēja veikt informācijas analīzi un pieņemt lēmumus par to, kas ir patiesi un kas nav. Tomēr demokrātiskas valsts interesēs ir radīt vidi, kurā dominē patiesa informācija. Vārda brīvības ierobežošana demokrātijas vārdā nedrīkst rezultēties valdības „monopolā” pieņemt lēmumus par to, kuri uzskati ir patiesi, bet kuri – viltus. Šādus spriedumus būtu jāizdara pašai sabiedrībai. Tomēr ir nepieciešams noteikt ierobežojumus, lai viltus ziņas neizraisītu patiesības izzušanu. Viltus ziņu ierobežošana nereti tiek pamatota ar paš aizsargājošo demokrātiju, kuras mērķis pilsonisko un politisku brīvību aizsargāšana, ierobežojot šīs brīvības⁵⁹. Ja demokrātija nav pietiekoši paš aizsargājoša, spēku pārsvars var nonākt nedemokrātu rokās. Bijušais ECT tiesnesis, tagad universitātes profesors Endrass Sadžo

---

⁵⁶ Recommendation No. R(97)20 of the Committee of Ministers to Member States on “Hate Speech”. Adopted by the Committee of Ministers on 30.10.1997. Pieejams: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b> [aplūkots 20.04.2019.].

⁵⁷ Eiropas Savienības Padomes Pamatlēmums 2008/913/TI par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm. Pieņemts 28.22.2008. [20.04.2019.]

⁵⁸ Latvijas Republikas tiesībsarga 2018. gada ziņojums. Rīga, 2019. 367.lpp. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/tiesibsarga2018gadazinojums1550749223.pdf> [aplūkots 05.04.2019.]

⁵⁹ Macklem P. Militant Democracy, Legal Pluralism, and the Paradox of Self-determination. International Journal of Constitutional Law, Vol 4, (3), 2006. p. 489-490. Pieejams: <https://academic.oup.com/icon/article/4/3/488/646381> [aplūkots 05.04.2019.]

(*András Sajó*) norāda, ka internets un sociālie mediji, tā vietā, lai izveidotu kopīgu telpu demokrātiskām diskusijām (*democratic deliberation*), ir radījuši sadrumstalotību un segmentāciju. Diskurss ir ierobežots sabiedrības grupu starpā, ir parādījušās tendences izolēties. Sabiedrība nereaģē uz argumentiem, kas nāk no „ārpusēs”, uzskati kļūst ekstrēmāki. Tas rezultējas polarizācijā ap alternatīvajiem faktiem. Tomēr minētais pats par sevi nav pietiekošs iemesls, lai ierobežotu vārda brīvību. Komunikācija kā daļa no vārda brīvības ir arī viltus ziņu izplatīšanas brīvība, ko var baudīt un ļaunprātīgi izmantot indivīdi, politiķi un valdība⁶⁰. Tomēr šādam apgalvojumam ir grūti piekrist. Valstij būtu jāreaģē uz ļaunprātīgi izplatītiem ekstrēmiem uzskatiem, īpaši gadījumos, ja tos izplata sabiedrībā zināmas personas, jo šādi var tikt apdraudēta demokrātiskas valsts iekārtas stabilitāte.

Attiecībā uz nepatiesu ziņu ierobežošanu vārda brīvības kontekstā, pēc autores domām vērtīgs ir Zimbabves Augstākā tiesas tiesneša Antonija Gibeja (*Anthony Gubbay*) viedoklis. Spriedumā *Chavunduka and others v. Minister of Home Affairs and another* viņš, runājot par nepopulāriem un nepatiesiem apgalvojumiem, norāda, ka vārda brīvība aizsargā apgalvojumus, viedokļus un pārliecību, ko lielākā daļa sabiedrības uzskata par nepatiesu vai nepareizu. Saturs, neatkarīgi no tā, cik tas ir aizskarošs (izņemot gadījumus, kad tas tiek paziņots vardarbīgā veidā) nevar būt noteicošais faktors tam, lai izteikums netiktu aizsargāts ar konstitucionāli noteikto vārda brīvību. Jēdziens „viltus” ir pietiekami plašs un ietver apgalvojumus, baumas vai ziņojumus, kas var būt tikai daļēji nepareizi vai neprecīzi, tajā pašā laikā var attiekties arī uz acīmredzamiem meliem. To apzinoties, nepatiesu saturu nevar noteikt kā priekšnoteikumu atbildības piemērošanai. Lietā Zimbabves Augstākā tiesa atzina, ka likums, kas nepatiesu ziņu izplatīšanu padara par kriminālsodāmu pārkāpumu, nav atbilstošs valsts konstitūcijai. Ar šo spriedumu Zimbabves Augstākā tiesa paplašināja tiesības uz vārda brīvību un atzina nepieciešamību aizsargāt tāda veida informāciju, kas ir nepatiesa⁶¹. Arī ECT spriedumā *Hertel v. Switzerland* norāda, ka vārda brīvība aizsargā nepareizus apgalvojumus, bezvērtīgus viedokļus, turklāt arī aizvainojošus apgalvojumus, jo būtu nepamatoti ierobežot vārda brīvību tikai ar vispāratzītām idejām⁶². Tomēr nepatiesa informācija un nepopulāri viedokļi var tikt aizsargāti tikai tad, ja tie nenonāk pretrunā tradicionāli demokrātiskā valstī ar likumu vai citos starptautiskajos dokumentos aizsargātajām interesēm, piemēram, tie neaizskar valsts konstitūcijā nostiprinātās vērtības.

---

⁶⁰ Sajó A. Conference E-Book. Introduction, Presentations and Conclusions. Promoting Dialogue Between the European Court of Human Rights and the Media Freedom Community. Freedom of Expression and the Role and Case Law of the European Court of Human Rights: Developments and Challenges. Strasbourg: European Centre for Press and Media Freedom, 2017. p. 5. Pieejams: https://www.ecpmf.eu/files/ecpmf-ecthr_conference_e-book.pdf [aplūkots 05.04.2019.]

⁶¹ Zimbabve Supreme Court. 22.05.2000. spriedums lietā Nr. SC36/2000 *Chavunduka and others v Minister of Home Affairs and another*. Pieejams: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/wp-content/uploads/2017/08/Chavunduka-v-Minister-of-Home-Affairs-Zimbabwe9610.pdf> [aplūkots 12.04.2019.]

⁶² ECT 25.08.1998. spriedums lietā *Hertel v. Switzerland* (iesnieguma Nr. 59/1997/843/1049)

Tiesa, vērtējot tiesību uz vārda brīvību pārkāpumus, indivīdam var piemērot atbildību. Tās apmērs ir atkarīgs no pārkāpuma smaguma. Attiecībā uz noteiktās atbildības apmēru nereti rodas viedokļu nesakritība, piemēram, gadījumos, kad par goda un cieņas aizskaršanu persona tiek saukta pie kriminālatbildības. Tiek uzskatīts, ka šādas darbības no valsts puses nesamērīgi ierobežo un apdraud vārda brīvību.

2.2. Atbildība par tiesību uz vārda brīvību pārkāpšanu

Iepriekšējās apakšnodaļas ietvaros tika skaidrots, kādos gadījumos tiesības uz vārda brīvību ierobežot ir pamatoti. Attiecīgi par šo ierobežojumu pārkāpumiem personu var saukt pie atbildības. Lai personu sauktu pie atbildības, tiesai ir jāvērtē, vai attiecīgais apgalvojums ir faktu apgalvojums (*statement of facts*) vai vērtējuma viedoklis (*value judgement*). Faktu apgalvojums un vērtējuma viedoklis nav viens un tas pats. Ir iespējams pierādīt faktu esamību, bet nav iespējams pierādīt vērtējuma viedokļa patiesumu. Pienākums pierādīt vērtējuma viedokļa patiesumu pārkāptu tiesības uz brīvību veidot viedokli, līdz ar to tiesības uz vārda brīvību. Tiesības uz viedokli ir ECK 10. pantā aizsargāto tiesību sastāvdaļa. Konkrēta paziņojuma atzīšana par fakta apgalvojumu vai vērtējuma viedokli ir nacionālo tiesu kompetencē. Tomēr vērtējumiem būtu jābūt balstītiem uz faktiem, jo pretējā gadījumā tos nevarētu uzskatīt par taisnīgiem⁶³. ANO Cilvēktiesību komiteja ir noteikusi, ka atbilstoši Pakta 19. panta 1. punktam, viedokļa esamību nedrīkst kriminalizēt⁶⁴.

Latvijā atbildība par goda un cieņas aizskaršanu ir noteikta Civillikumā un Krimināllikumā. Krimināllikums paredz, ka par neslavas celšanu var piemērot piespiedu darbu vai naudas sodu, taču par neslavas celšanu, kas izdarīta plašsaziņas līdzeklī, var sodīt arī ar īslaicīgu brīvības atņemšanu. Civiltiesiskajā kārtībā persona var prasīt godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu, kā arī mantisku kompensāciju. Piemērojot atbildību par goda uz cieņas aizskaršanu, ir jāņem vērā ne tikai aizskartās personas statuss, bet arī jautājuma, attiecībā uz kuru radies aizskārums, nozīmība sabiedrībā. Rīkojoties noteiktā veidā vai paužot noteiktus uzskatus, persona sevi var padarīt par saasinātas kritikas objektu, un līdz ar to tai ir jāizrāda lielāka tolerance pret kritiku⁶⁵. Augstākai tolerancei pret kritiku ir jābūt personām, kas piedalās sabiedrībai interesējošu jautājumu risināšanā un apspriešanā. Diskusijas ir izraisījis jautājums, vai kriminālatbildības paredzēšana par izteikumiem, kas aizskar personas godu un cieņu, nepārkāpj personas tiesības uz vārda brīvību. Asoc. prof. A. Kučs norāda, ka: „[...] ņemot vērā

⁶³ ECT 17.12.2004. Lielās palātas spriedums lietā *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark* (iesnieguma Nr. 49017/99) un ECT 27.05.2014. spriedums lietā *Mustafa Edoğan and others v. Turkey* (iesnieguma Nr. 349/04)

⁶⁴ United Nations, International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee. General comment No. 34., Article 19: Freedoms of Opinion and Expression. 12.09.2011. Pieejams: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> [aplūkots 20.04.2019.].

⁶⁵ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Goda un cieņas civiltiesiskā aizsardzība. Tiesu prakse. Rīga, 2018. 14.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas> [aplūkots 01.03.2019.]

vārda un preses brīvības nozīmīgo lomu demokrātiskā sabiedrībā, primārais uzsvārs šādu strīdu risināšanā jāliek uz cilvēktiesiskiem aizsardzības līdzekļiem, bet kriminālatbildības piemērošana ir attaisnojama tikai izņēmumu gadījumos”⁶⁶. Turklāt ANO Cilvēktiesību komiteja norāda, ka valstīm neslavas celšanu vajadzētu dekriminalizēt. Tomēr, ja valsts par neslavas celšanu paredz kriminālatbildības piemērošanu, tas ir pieļaujams tikai visnopietnāko pārkāpumu gadījumā. Valstij attiecībā uz šādiem pārkāpumiem kā sodu nav pieļaujams piemērot brīvības atņemšanu⁶⁷.

Lai gan atbildība par goda un cieņas aizskaršanu ir noteikta arī privātpersonām, liela nozīme vārda brīvības nodrošināšanā ir medijiem. Likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” mērķis ir aizsargāt Satversmē noteiktās tiesības uz vārda brīvību⁶⁸. Tomēr likuma 21. pantā ir noteiktas fizisku un juridisku personu tiesības pieprasīt, lai masu informācijas līdzeklī publicētās nepatiesās ziņas par šo personu tiek atsauktas. Presei demokrātiskā valstī ir „sargsuņa” pienākumi. Valstij, ierobežojot preses brīvību un nosakot atbildību, ir jārīkojas samērīgi. Pārāk liela preses brīvības ierobežošana vai atbildības noteikšana žurnālistiem var radīt negatīvas sekas, piemēram, atturot žurnālistus no sabiedrībai nozīmīgu ziņu publicēšanas. Nosakot atbildību par tiesību uz vārda brīvību pārkāpumiem, tiesām vajadzētu atturēties no kriminālsodu piemērošanas, īpaši tas attiecas uz cietumsodiem. Šādi spriedumi apdraud vārda brīvību un attiecībā uz medijiem ir pielīdzināmi plašsaziņu līdzekļu cenzūrai. ECT norāda, ka piemērotā soda raksturs un smagums ir noteicošie faktori, kas ir jāņem vērā, izvērtējot vārda brīvības ierobežošanas samērīgumu⁶⁹. Lietā *Bédat v. Switzerland* ECT Lielā palāta uzskaitīja virkni kritērijus, kurus nacionālām tiesām būtu jāņem vērā, vērtējot žurnālistu saukšanas pie kriminālatbildības. ECT uzskatīja par nepieciešamu precizēt kritērijus, kas nacionālajām tiesām būtu jāņem vērā, lemjot par šādu līdzsvarošanu: (1) kā persona ir ieguvusi informāciju, pat ja prettiesiska iegūšana pati par sevi nav izšķirošs faktors; (2) apstrīdētā raksta saturs; (3) apstrīdētā raksta pienesums sabiedrībai nozīmīgā diskusijā; (4) apstrīdētā raksta ietekme uz kriminālprocesu; (5) apsūdzētā privātās dzīves aizskārums; (6) piemērotās sankcijas smagums⁷⁰.

Atbilstoši jau minētajam Pakta 20. pantam, valstij ar likumu ir jāaizliedz jebkāda kara propaganda vai jebkāda rīcība, kas aizstāv nacionālu, rasu vai reliģisku naidu un ir kūdīšana uz diskrimināciju, naidīgumu vai vardarbību. Turklāt ANO 1965. gada Konvencija par jebkuras

---

⁶⁶ Kučs A., 2011, 364.-365.lpp.

⁶⁷ United Nations, International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee. General comment No. 34., Article 19: Freedoms of Opinion and Expression. 12.09.2011. Pieejams: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> [aplūkots 20.04.2019.]

⁶⁸ Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem. LV likums. Pieņemts 20.12.1990. [22.02.2019]

⁶⁹ ECT 27.05.2003. spriedums *Skalka v. Poland* (iesnieguma Nr.43425/98)

⁷⁰ ECT Lielās palātas nolēmumi 2016.gadā. Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās birojs: 2017. 32.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/ect-nolemumu-arhivs/ect-spriedumu-apkopojumi> [aplūkots 24.02.2018]

rasu diskriminācijas izskaušanu uzliek valstīm pienākumu par šādu darbību veikšanu piemērot kriminālatbildību⁷¹. Attiecībā uz naida runu, atbildība ir noteikta Krimināllikuma 78., 74.¹., un 150. pantā, kas attiecīgi runā par nacionālā, etniskā un rasu naida izraisīšanu, genocīda, nozieguma pret cilvēci, nozieguma pret mieru un kara nozieguma attaisnošanu un sociālā naida un nesaticības izraisīšanu. Par minēto pantu pārkāpšanu personai var tikt piemērots sods līdz pat brīvības atņemšanai. Piemēram, lietās par atbildības piemērošanu personām par genocīda noliegšanu, ECT vērtē vairākus aspektus: (1) izteikumu raksturu; (2) kontekstu, kurā izteikumi pausti; (3) ietekmi uz skarto kopieniem; (4) valsts starptautiskās saistības kriminālatbildības paredzēšanā par genocīda noliegšanu; (5) noteiktā soda bargumu⁷². Tas nozīmē, ka valstij, nosakot atbildību attiecībā uz naida runu, ir jāvērtē vairāki aspekti un līdz ar to jārikojas samērīgi. Jāsecina, ka atšķirībā no atbildības paredzēšanas saistībā ar citas personas goda un cieņas aizskaršanu, šajā gadījumā valstij nav rīcības brīvības – tai ir pienākums šādu rīcību aizliegt ar likumu.

Persona, izplatot nepatiesu informāciju, var pārkāpt arī citas tradicionāli demokrātiskā valstī ar krimināllikumu aizsargātās intereses, piemēram, nepatiesu ziņu izplatīšana var tikt uzskatīta par sabiedriskā miera traucēšanu, huligānismu vai vēršanos pret valstisko neatkarību. Ja tiek atzīts, ka nepatiesas ziņas netraucē sabiedrisko kārtību un mieru, vai neapdraud citas demokrātiskā valstī tradicionāli ar likumu vai starptautiskajiem tiesību aktiem aizsargātās intereses, nav pamata personu saukt pie atbildības. Lai gan Kopīgajā deklarācijā par vārda brīvību un „viltus ziņām”, dezinformāciju un propagandu ir noteikts, ka aizliegums izplatīt informāciju, kas balstīta uz neskaidrām un dīvdomīgām idejām, tostarp nepatiesas ziņas vai neobjektīva informācija, nav savienojams ar starptautiski atzītajiem standartiem attiecībā uz vārda brīvību un šādi ierobežojumi būtu jāatceļ⁷³, Latvijā Krimināllikuma 194.¹. pants aizliedz nepatiesu datu vai ziņu izplatīšanu par Latvijas Republikas finanšu sistēmas stāvokli. Turklāt par šādu datu vai ziņu izplatīšanu var tikt piemērota brīvības atņemšana. Attiecībā uz minēto pantu, jāuzsver, ka tas tika pieņemts finanšu krīzes lakā, kad tika novēroti sistemātiski mēģinājumi ar nepatiesu ziņu un sagrozītu faktu izplatīšanu destabilizēt situāciju Latvijas finanšu sistēmā⁷⁴. Šādas normas pieņemšana bija nepieciešama, lai nodrošinātu sabiedrisko kārtību un valsts iekārtas stabilitāti. Minēto pantu nevarētu uzskatīt par „tradicionālu” – tādu, ko varētu atrast jebkuras demokrātiskas valsts krimināllikumā. Tomēr minētajā situācijā valsts

⁷¹ ANO 1965. gada Konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu. Pieņemta 02.12.1965. [20.04.2019.].

⁷² Latvijas Republikas Augstākās tiesa. Naida runa un vārda brīvība (Tiesu prakse krimināllietās par Krimināllikuma 74.¹, 78., 150.pantu). Rīga, 2018. 11.lpp. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas> [aplūkots 01.03.2018.].

⁷³ Organization for Security and Co-operation in Europe. Joint Declaration on Freedom of Expression and “Fake News”, Disinformation and Propaganda, 03.03.2017. Pieejams: <https://www.osce.org/fom/302796> [aplūkots 16.04.2019.].

⁷⁴ Latvijas Republikas Tieslietu Ministrijas vēstule Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novērošanas komisijas priekšsēdētājam J. Dalbiņa kungam Par Krimināllikuma 194.¹pantu. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/vertigi-atzinumi> [aplūkots 20.04.2019.].

interesēs bija nodrošināt kārtību un valstisko stabilitāti, līdz ar to jāsecina, ka valsts rīcība, ierobežojot šāda veida nepatiesas informācijas izplatīšanu, ir uzskatāma par samērīgu.

Kā tika noskaidrots iepriekšējās apakšnodaļas ietvaros, vārda brīvība atsevišķos gadījumos aizsargā nepatiesu informāciju. Tomēr arī nepatiesa informācija, kas ir šķietami nekaitīga, pārmērīgā daudzumā kaitē gan personas, gan valsts interesēm. Kā norāda Eiropas Komisija, likumīgam, lai gan iespējami kaitējošam saturam, ko aizsargā vārda brīvība, ir jāpievēršas citādāk, nekā nelikumīgam saturam, kura izņemšana var būt attaisnojama⁷⁵. Nosakot jebkāda veida ierobežojumus attiecībā uz vārda brīvību, tam jābūt pamatotam, jo, kā tika noskaidrots, pārmērīga vārda brīvības ierobežošana ir drauds demokrātijai. Nepatiesas informācijas izplatīšanu nevar aizliegt, ja tā ir nekaitīga. Lai noskaidrotu vai attiecīgā informācija ir uzskatāma par tādu, ko tiesības uz vārda brīvību neaizsargā, būtu jāveic izvērtēšana atbilstoši nacionālo un starptautisko institūciju noteiktajām prasībām attiecībā uz vārda brīvības ierobežošanu.

Viltus ziņas, ar ko mūsdienās bieži saprot nepatiesu informāciju, atsevišķos gadījumos var apdraudēt tiesības uz vārda brīvību. Nepatiesa informācija var būt nekaitīga, tā var tikt izplatīta, piemēram, ar mērķi uzjautrināt. Tomēr, ja šāda veida informācija apdraud starptautiskajos dokumentos vai demokrātiskā valstī tradicionāli ar likumu aizsargātās intereses, šādu ziņu izplatības ierobežošana ir valsts interesēs. Lai ierobežotu viltus ziņu izplatību, ir nepieciešams šo jēdzienu definēt, turklāt, noteiktajiem ierobežojumiem ir jābūt samērīgiem un nepieciešamiem, lai pārmērīgi netiktu ierobežotas personas tiesības uz vārda brīvību. Nākamās nodaļas ietvaros autore analizēs jēdzienu „viltus ziņas”, pētīs valstu praksi attiecībā uz viltus ziņu ierobežošanu un izdarīs secinājumus par šo tiesību aktu atbilstību vispārīgajiem principiem attiecībā uz vārda brīvības ierobežošanu.

---

⁷⁵ Eiropas Komisija. Vēršanās pret dezinformāciju tiešsaistē: Eiropas pieeja. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Brisele 26.04.2018. COM(2018) 236 final. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/LV/COM-2018-236-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF> [aplūkots 16.04.2019.]

3. VILTUS ZIŅAS

Informācijas laikmetā ziņu patēriņš ir pieaudzis vairāk nekā jebkad agrāk. Tomēr informācijas pārbagātība rada virkni problēmu. Pienācīga tiesiskā regulējuma un redakcionālās kontroles trūkums attiecībā uz internetā pieejamo ziņu satura kvalitāti veicina dažādu nevēlamu ziņu izplatību. Interneta unikālo īpašību dēļ tajā viegli un ātri var tikt pavairota informācija, kas, piemēram, ir nepatiesa un var apdraudēt sabiedrisko kārtību. Nepatiesas informācijas izplatība, īpaši sociālajos medijos, mazina iespēju pārbaudīt šādu ziņu autentiskumu.

3.1. Viltus ziņu jēdziens

Liecības par viltus ziņu izmantošanu konkrētu mērķu sasniegšanai var atrast jau Senās Romas laikos, kad viltus ziņas Oktaviānam ļāva sagraut republikāņu sistēmu un kļūt par pirmo Senās Romas imperatoru⁷⁶. Pagrieziena punkts viltus ziņu izplatībā bija iespiedmašīnas izgudrošana 15. gadsimtā, kad, nepastāvot žurnālistu ētikas standartiem un iespējām pārbaudīt ziņu patiesumu, nepatiesas un pat absurdas ziņas izplatījās milzu ātrumā ar mērķi gūt peļņu⁷⁷. Pats jēdziens „viltus ziņas” (*fake news*) popularitāti ieguva 19. gadsimta beigās un sākotnēji tika lietots kā sinonīms jēdzienam „nepatiesas ziņas” (*false news*)⁷⁸. Tomēr mūsdienās nav izstrādāta vienota definīcija šī jēdziena skaidrošanai.

Tiek minēti vairāki iemesli, kādēļ jēdziens „viltus ziņas” būtu jāuzskata par nepilnīgu un maldīgu. Pirmkārt, šis jēdziens ir ļoti politizēts. Tas tiek izmantots kā ierocis, lai politiķi sevi pasargātu pret nelabvēlīgu informāciju, ko mediji ir pasnieguši politikim neglaimojošā veidā⁷⁹. Otrkārt, viltus ziņas ne vienmēr ir pilnīgi nepatiesas. Patieso un nepatieso ziņu sajaukums rada fenomenu, kas viltus ziņas padara grūti izsekojamas un atpazīstamas. Tradicionāli ar ziņām tiek atspoguļoti jauni, joprojām aktuāli notikumi, tomēr, izplatot viltus ziņas, nereti vairākkārt tiek atkārtoti seni notikumi, neskatoties uz to, ka situācijā nav notikušas nekādas izmaiņas. Tiek izplatītas ziņas, kurām nav konteksta. Kā fakti tiek atspoguļoti viedokļi, baumas, konspirācijas, utt., kas tiek papildināti ar spēcīgu vizuālo saturu (video, attēliem). Treškārt, tiešsaistes, sociālās un interneta platformas, kurās cirkulē ziņas, viedokļi, paziņojumi, u.tml. ir tās pašas, ar kuru

---

⁷⁶ Posetti J., Matthews A. A Short Guide to the History of ‘Fake News’ and Disinformation. A Learning Module for Journalists and Journalism Educators. ICJV, 2018. p. 1. Pieejams: https://www.icfj.org/sites/default/files/2018-07/A%20Short%20Guide%20to%20History%20of%20Fake%20News%20and%20Disinformation_ICFJ%20Final.pdf [aplūkots 30.03.2019.]

⁷⁷ Soll J. The Long and Brutal History of Fake News. Pieejams: <https://www.politico.com/magazine/story/2016/12/fake-news-history-long-violent-214535> [aplūkots 30.03.2019.]

⁷⁸ The Real Story of ‘Fake News’. Pieejams: <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/the-real-story-of-fake-news> [aplūkots 12.03.2019.]

⁷⁹ McGonagle T. “Fake News”: False Fears or Real Concerns? Netherlands Quarterly of Human Rights, Vol 35 (4), 2017. p. 209. Pieejams: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0924051917738685> [aplūkots 30.03.2019.]

palīdzību interneta lietotāji šo informāciju izplata tālāk citiem interneta lietotājiem. Minētās platformas, atceroties lietotāju uzvedību internetā, piemēram, ar citiem lietotājiem kopīgots ziņas, katrai personai rada pilnīgi atšķirīgu piedāvāto saturu. Šis saturs savukārt sajaucas ar personisku vai profesionālu viedokli, radot informācijas salikumu, kas tiek kopīgots ar citiem interneta lietotājiem. Izmantojot mākslīgo intelektu un dažādus algoritmus, informācijas pavairošana var tikt veikta izmantojot robotus, viltus kontus, u.tml.⁸⁰ Tādējādi personai var tikt radīta individualizēta informācijas telpa, kurā tiek atbalsota nepatiesa informācija.

Tiešs jēdziena „viltus ziņas” tulkojums ir šķietami vienkāršs, kur apzīmētāju „viltu” var attiecināt uz kaut ko nepatiesu vai viltotu, bet „ziņas” uz informatīvu materiālu, ko piedāvā mediji. Taču jēdziena satura definīcija nav tik vienkārša. *Collins* vārdnīca, kas viltus ziņas ir izvēlējusies par 2017. gada vārdu, piedāvā sekojošu definīciju: „Nepatiesa, bieži sensacionāla informācija, kas tiek izplatīta ziņu aizsegā,”⁸¹ ziņas saprotot to tradicionālajā nozīmē. Grāmatas *Fake News: A Roadmap* autoru kolektīvs viltus ziņas definē kā: „Nepatiesas informācijas izplatīšanu caur medijiem (drukātajiem, apraides, tiešsaistes). Viltus ziņas var tikt izplatītas apzināti, kļūdas vai nolaidības dēļ”⁸². Juristi Kleins (*Klein*) un Vullers (*Wueller*) uzskata, ka viltus ziņu izplatīšana ir: „Tīša nepatiesu faktu publicēšana tiešsaistē”. Filozofs Rinī (*Rini*) piedāvā plašu definīciju: „Ar viltus ziņām tiek aprakstīti reālistiski notikumi, kas parasti imitē mediju reportāžas. To veidotāji apzinās, ka informācija ir nepatiesa, un izplata to divos nolūkos. Pirmkārt, lai tā tiktu izplatīta plašā mērogā, un otrkārt, lai maldinātu vismaz daļu no šo ziņu auditorijas”⁸³. Plašākā nozīmē viltus ziņas var attiekties uz dažāda veida nepatiesu vai maldinošu saturu, tostarp safabricētiem ziņojumiem, jokiem, baumām, konspirācijas teorijām, sazvērestības teorijām un satīru⁸⁴.

NATO Stratēģiskās komunikācijas izcilības centrs norāda, ka viltus ziņas apvieno divus jēdzienus – dezinformāciju (*disinformation*) un maldinošu informāciju (*misinformation*)⁸⁵. Arī UNESCO (Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija) pētījumā ir teikts, ka viltus ziņas apvieno vairākus jēdzienus, pie viltus ziņām pieskaitot ne tikai dezinformāciju un

---

⁸⁰ Vosoughi S., Roy D., Aral S. The Spread of True and False News Online. *Science*, Vol 359 (6380), 2018. p. 1.-6. Pieejams: <http://science.sciencemag.org/content/359/6380/1146.full> [aplūkots 30.03.2019.]

⁸¹ Collins. Free Online Dictionary. Pieejams: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fake-news> [aplūkots 30.03.2019.]

⁸² Allan I., Althuis J., Averins A., Conci D., Dooley S., Duffy E., Gray D., Haidens L., Ilbury M., Kantovich N., McManus C., Michaud C., Moore E., Ranautta-Sambhi K., Strandt S. *Fake News: A Roadmap*. Riga: King's Centre for Strategic Communications (KCSC) and the NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2018. p. 19.

⁸³ Bayer J. 2019. p. 23.

⁸⁴ Shao C., Ciampaglia G., Varol O., Flammini A., Menczer F. The Spread of Fake News by Social Bots. Bloomington: Indiana University, 2017. p. 1. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/318671211_The_spread_of_fake_news_by_social_bots [aplūkots 30.03.2019.]

⁸⁵ Allan I., Althuis J., Averins A., Conci D., Dooley S., Duffy E., Gray D., Haidens L., Ilbury M., Kantovich N., McManus C., Michaud C., Moore E., Ranautta-Sambhi K., Strandt S., 2018. p. 20.

maldinošu informāciju, bet arī ļaunprātīgas informācijas (*malinformation*) izplatīšanu⁸⁶, kas tradicionāli demokrātiskā valstī ir kriminālsodāms pārkāpums. Savukārt citi eksperti norāda, ka jēdziens „dezinformācija” ir plašāks par jēdzienu „viltus ziņas”⁸⁷. Eiropas Komisijas izveidotā ekspertu komanda, kuras mērķis bija definēt to, kas ir viltus ziņas, un apspriest turpmākos politiskos risinājumus viltus ziņu jautājumā, atzina, ka jēdziena „viltus ziņas” saturs ir netverams. Pirmkārt, šis jēdziens neaptver dezinformācijas plašo problemātiku, un otrkārt, šis jēdziens ir maldīgs, jo tiek plaši izmantots politiķu un to atbalstītāju vidū, šādi definējot ziņas, kas priekš viņiem ir nevēlamas⁸⁸. Ir izskanējuši daudzi aicinājumi atteikties no šī vārdu savienojuma lietošanas, tomēr jēdziena lietošana ir iesakņojusies sabiedrībā un nereti tiek izmantota gadījumos, kad pareizāk būtu lietot jēdzienu „dezinformācija”. Ļaunprātīgas informācijas izplatīšanu (naida runa, goda un cieņas aizskaršana) valstis lielākoties ir ierobežojušas ar likumu. Šos ierobežojumus autore apskatīja otrās nodaļas ietvaros. Tā kā viltus ziņām nav vienotas definīcijas un tās savā starpā atšķiras, ir nepieciešams padziļināti izpētīt dezinformācijas, maldinošas informācijas un propagandas jēdzienus, jo, kā tas tiks skaidrots turpmāk, šo informācijas pasniegšanas veidu raksturojošās pazīmes vismaz daļēji atbilst autores piedāvātajām viltus ziņu definīciju vienojošajām pazīmēm.

Dezinformācija ir apzināti nepatiesas vai sagrozītas informācijas sniegšana⁸⁹. Eiropas Komisijas ekspertu grupa dezinformāciju raksturo kā runas formas, kas neietilpst līdz šim par nelikumīgi atzītajām vārda brīvības izpausmēs, īpaši naida runu, neslavas celšanu u.tml., bet rada kaitīgas sekas un tiek izplatītas ar mērķi maldināt sabiedrību vai gūt peļņu⁹⁰. Dezinformācija ir tuva propagandai un nereti šie jēdzieni tiek jaukti. Propaganda ir informācija, idejas, viedokļi vai attēli, kas atspoguļo tikai daļu argumenta, un tiek pārraidīta, publicēta vai citādi izplatīta, lai ietekmētu cilvēku viedokļus⁹¹. Propagandas un dezinformācijas mērķis ir manipulēt ar sabiedrību. Dezinformāciju parasti izmanto propagandas ietvaros vai kopā ar to, tomēr šie jēdzieni nav sinonīmi, jo propaganda parasti tiek pasniegta vairāk emocionālu nevis informatīvu ziņu veidā. Maldinoša informācija ir nepatiesa informācija, ko tās izplatītājs

---

⁸⁶ Derakhshan H., Wardle C. Thinking about “Information Disorder”: Formats of Misinformation, Disinformation, and Mal-information. France: UNESCO, 2018. p. 44. Pieejams: https://en.unesco.org/sites/default/files/journalism_fake_news_disinformation_print_friendly_0.pdf [aplūkots 01.03.2019.]

⁸⁷ Odumiņa D. Viltus ziņu veidi: ko par tiem zinām? 06.11.2018. Dzirkstele.lv. Pieejams: <https://www.dzirkstele.lv/vietejas-zinas/viltus-zinu-veidi-ko-par-tiem-zinam-164708> [aplūkots 30.03.2019.]

⁸⁸ European Commission. A Multi-Dimensional Approach to Disinformation. Report of the Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2018. p. 10. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation> [aplūkots 02.03.2019.]

⁸⁹ Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca. Jumava: 1999. Pieejams: www.letonika.lv [aplūkots 02.03.2019.]

⁹⁰ Renda A. The Legal Framework to Address “Fake News”: Possible Policy Actions at the EU Level. Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies. p. 12. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_IDA\(2018\)619013](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_IDA(2018)619013) [aplūkots 02.03.2019.]

⁹¹ Cambridge Dictionary. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/propaganda> [aplūkots 03.03.2019.]

uzskata par patiesu⁹². Lai gan izplatot šāda veida ziņas persona necenšas manipulēt ar sabiedrības domu, šādu apgalvojumu esamība internetā var radīt haosu, jo vienlaicīgi notiek gan patieso, gan nepatieso ziņu aprīte. Lai gan jēdzieni savā starpā atšķiras, sekas, ko šīs ziņas atstāj uz informatīvo telpu un sabiedrību, var būt līdzīgas, jo, neskatoties uz personas nodomu, nepatiesas ziņas var nodarīt kaitējumu valsts un sabiedrības interesēm. Dezinformāciju un propagandu no maldinošas informācijas atšķir tas, ka tās izplatītājs apzinās, ka šī informācija nav patiesa. Jāsecina, ka ierobežojot dezinformācijas un propagandas izplatīšanos, tiks ierobežota arī maldinošas informācijas izplatība.

Analizējot dažādas jēdziena „viltus ziņas” definīcijas, autore secina, ka viedokļi par to, kas ir viltus ziņas, atšķiras. Daļa autoru uzskata, ka viltus ziņas var tikt izplatītas tikai apzināti vai ka tās var tikt izplatītas tikai internetā. Autore nepiekrīt viedoklim, ka viltus ziņas var tikt publicētas tikai tiešsaistē, jo, kā jau tika noskaidrots, tās radušās jau vēsturiski. Salīdzinot dažādās definīcijas, var tikt izdalītas šādas viltus ziņu vienojošās pazīmes: (1) autora piedāvātā informācija ir nepatiesa, maldīga vai sagrozīta; (2) tā sākotnēji tiek izplatīta ar nodomu, bet tālāk var tikt pavairota neapzināti; (3) tā var radīt kaitējumu valsts un sabiedrības interesēm; (4) to izplata ziņu (tradicionālā nozīmē) aizsegā. Turklāt, lai informāciju atzītu par viltus ziņām, nav jāizpildās visiem no minētajiem kritērijiem.

Kaut arī var tikt izdalītas vairākas jēdziena vienojošās pazīmes, tas joprojām paliek neskaidrs, jo šī jēdziena lietotājs to var izmantot runājot par dažādiem komunikācijas veidiem – dezinformāciju, maldinošu informāciju, propagandu vai ļaunprātīgu informāciju. Ņemot vērā minēto, autore piekrīt viedoklim, ka viltus ziņu jēdziens ir netverams un būtu nepieciešams atteikties no šī jēdziena lietošanas, tā vietā lietojot situācijai atbilstošu jēdzienu, piemēram, „dezinformācija” vai „propaganda”. Lai ierobežotu nevēlamos komunikācijas veidus, būtu nepieciešams nošķirt minētos jēdzienus, tomēr bakalaura darba ietvaros autore turpinās lietot jēdzienu „viltus ziņas”, ņemot vērā to, cik plaši tas tiek izmantots gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī.

Ja viltus ziņas, piemēram, tiek atzītas par nauda runu, ir pamats personas saukšanai pie kriminālatbildības. Tomēr problēmas sagādā vairākas viltus ziņu raksturojošās pazīmes. Piemēram, ar šāda veida informāciju var netikt aizskarta konkrēta persona vai personu grupa, šī informācija var netikt izplatīta apzināti, kā arī tās saturs to nepadara par informāciju, kas aizskar demokrātiskā valstī tradicionāli ar likumu aizsargātās intereses. Tā kā viltus ziņas galvenokārt tiek izplatītas internetā, problēmas sagādā to informācijas avota noteikšana, līdz ar to arī persona, kas būtu saucama pie atbildības. Lai gan vārda brīvības kontekstā noteikta satura informācija ir ierobežojama, nepatiesas informācijas izplatīšanas ierobežošanai ir jābūt samērīgai un šāda veida ierobežošanai ir jānotiek tikai nepieciešamības gadījumā.

---

⁹² Bayer J., 2019. p. 26.

Viltus ziņu izraisītās problēmas ir plaši atzītas visā pasaulē, īpaši pēc tam, kad sabiedrības redzes lokā nonāca informācija par Krievijas iejaukšanos ASV prezidenta vēlēšanās 2016. gadā. Arī šobrīd, tuvojoties 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām, viltus ziņām tiek pievērsta pastiprināta uzmanība, īpaši izceļot dezinformācijas negatīvo ietekmi uz vēlēšanu procesiem⁹³. Lai gan viedokļu daudzveidība ir pastāvējusi vienmēr un jau vēsturiski ir bijusi visu politisko debašu pamatā, informācija, kas traucē godīgu vēlēšanu norisei, apdraud demokrātiju. Valstis visā pasaulē ir uzsākušas cīņu ar viltus ziņām. Kopumā starp valstīm ir novērojama tendence pieņemt regulējumu, kas nosaka interneta starpnieku līdztatbildību par tīmekļa vietnē izplatīto ziņu saturu⁹⁴. Šādu likumu pieņemšana tiek vērtēta dažādi. Tie, kas iebilst pret viltus ziņu ierobežojošu likumu pieņemšanu, norāda, ka tie veicinās cenzūru, bet šādu likumu atbalstītāji uzskata, ka viltus ziņu ierobežošana stiprina demokrātiju.

Valstis, uzliekot pienākumu digitālajām platformām filtrēt noteikta veida informāciju, kā arī viedokli, kas nav balstīts uz faktiem, var vājināt demokrātiju, jo šādā veidā var tikt ierobežota, piemēram, politiskā diskusija. Vienlaikus rodas jautājums, cik lielā mērā viltus ziņas drīkst ierobežot demokrātiskā valstī, lai netiktu nodarīts kaitējums sabiedrības interesēm un demokrātiskas valsts iekārtai. Valstis, cenšoties ierobežot nevēlamos komunikācijas veidus, mēdz lietot jēdzienu „viltus ziņas”, to attiecinot, piemēram, uz dezinformāciju. Lai gan demokrātiskās valstīs cenzūra ir aizliegta, izmantojot minēto jēdzienu, valsts var radīt apstākļus, kuros var tikt ierobežota tai nevēlamā informācija.

Nākamās apakšnodaļas ietvaros autore pētīs ar kādiem paņēmieniem viltus ziņas cenšas ierobežot tādas Eiropas Savienības dalībvalstis kā Itālija, Vācija un Francija. Viena no pirmajām Eiropas valstīm, kas pieņēma likumu, kas attiecas uz interneta starpniekiem, bija Vācija. Pieņemtais likums tiek pamatots ar nepieciešamību ierobežot naida runas un nelikumīgā satura izplatību internetā, tādējādi ierobežojot saturu, ko var uzskatīt arī par viltus ziņām (piemēram, datu viltošanu)⁹⁵. Tā kā šis likums ir plaši kritizēts, autore uzskata par nepieciešamu izpētīt tā ietekmi uz vārda brīvību. Francijas rīcību attiecībā uz viltus ziņu ierobežošanu autore pētīs tādēļ, ka valsts ir pieņēmusi likumu, lai apkarotu manipulāciju ar informāciju. Francijas valdība, pamatojot tiesību akta pieņemšanas nepieciešamību, ir uzsvērusi, ka tas ir paredzēts viltus ziņu apkarošanai⁹⁶. Arī Itālijas valdība attiecībā uz pieņemto regulējumu izvēlas lietot

---

⁹³ Eiropas Komisija. Vēršanās pret dezinformāciju tiešsaistē: Eiropas pieeja. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Brisele 26.04.2018. COM(2018) 236 final. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/LV/COM-2018-236-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF> [aplūkots 16.04.2019.]

⁹⁴ Renda A., 2018. p. 15.

⁹⁵ Claussen V. Fighting Hate Speech and Fake News. The Network Enforcement Act (NetzDG) in Germany in the Context of European Legislation. Rivista di diritto dei media. No 3, 2018. p. 8.-9. Pieejams: http://www.medialaws.eu/wp-content/uploads/2018/10/3_2018_claussen.pdf [aplūkots 13.05.2019.]

⁹⁶ Fake News: A Bill to Combat the Manipulation of Information. Pieejams: <https://www.gouvernement.fr/en/fake-news-a-bill-to-combat-the-manipulation-of-information> [aplūkots 13.05.2019.]

jēdzienu „viltus ziņas”⁹⁷. Tā kā Itālijas izvēlētais paņēmieni attiecībā uz viltus ziņu ierobežošanu atšķiras no iepriekš minētajām valstīm, autore ir pētījis arī šāda veida pieejas ietekmi uz vārda brīvību.

3.2. Viltus ziņu izplatības ierobežošana Itālijā, Vācijā un Francijā

Viltus ziņu izplatību cenšas ierobežot gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī. Valstu valdību rīcību nosacīti var iedalīt divu veidu pasākumos. Pirmkārt, tiek pieņemti tiesību akti, kuru mērķis ir ierobežot viltus ziņu izplatīšanu, otrkārt, tiek nodrošināts atbalsts iestādēm, kas nodarbojas ar sabiedrības informētības un medijpratības veicināšanu. Valstu noteiktie likumiskie ierobežojumi galvenokārt attiecas uz digitālo platformu darbību regulēšanu, īpaši uz interneta starpniekiem.

Eiropas Savienība ir dibināta, balstoties uz vērtībām, kas respektē demokrātiju un cilvēktiesības⁹⁸, līdz ar to uzliek par pienākumu dalībvalstīm veikt pasākumus, kas veicina labvēlīgu vidi vārda brīvības nodrošināšanai. Tādējādi, lai nodrošinātu Eiropas Savienības interešu aizsardzību, ir veikti pasākumi un pieņemti tiesību akti, kuru mērķis ir ierobežot viltus ziņu izplatību. Piemēram, ir ieviesta direktīva, kas regulē interneta starpnieku atbildību⁹⁹, vai vispārīgā datu aizsardzības Regula 2016/679, kas apgrūtina personas datu ievākšanu un izmantošanu, līdz ar to viltus ziņas tik vienkārši nerasniedz tās mērķauditoriju¹⁰⁰. Eiropas Komisija, cenšoties līdzsvarot tiesības uz vārda brīvību un tiesības pienācīgi tikt informētam, ir pieņēmusi arī vairākas iniciatīvas. Jāņem vērā, ka daudzas iniciatīvas ir ieviestas nesen, tādēļ to efektivitāte vēl nav zināma. Ieviesto iniciatīvu mērķis ir definēt mediju atbildību un uzlabot to caurskatāmību. To ietvaros tiek atvieglota viltus ziņu avota meklēšana un identificēšana, novērsta šādu ziņu izplatība tiešsaistē un veicināta sponsorēto reklāmu pārredzamība. Šo iniciatīvu mērķis ir uzlabot algoritmu un mākslīgā intelekta spēju filtrēt viltus ziņas, kā arī uzlabot jau minēto medijpratību. Lai gan Eiropas Savienības līmenī ir pieņemti tiesību aktu grozījumi, kā arī izstrādātas iniciatīvas, nav pieņemts regulējums, kas tieši attiecas uz viltus ziņu ierobežošanu.

Arī EDSO ir pieņēmusi rekomendāciju, ko tās dalībvalstīm ir jāņem vērā, ieviešot tiesību aktus. Lai arī šī rekomendācija nav juridiski saistoša, tā nosaka virzienu kādā

---

⁹⁷ Italy's Remarks Following Communication from UN Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression On the Red Button Protocol, Mr. David Kaye. p. 3. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/ItalyReplyMay2018.pdf> [aplūkots 13.05.2019.]

⁹⁸ Līgums par Eiropas Savienību. Parakstīts Māstrihtā 07.02.1992. [20.03.2019.]

⁹⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/31/EK par dažiem informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību, iekšējā tirgū (Direktīva par iekšējo tirdzniecību). Pieņemta 08.06.2000. [20.03.2019.]

¹⁰⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes regula 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti, un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) Pieņemta 04.05.2016. [20.03.2019.]

dalībvalstīm būtu jāīsteno valsts likumdošana un politika. EDSO 2017. gada 3. marta Kopīgajā deklarācijā par vārda brīvību un „viltus ziņām”, dezinformāciju un propagandu tiek uzskaitīti galvenie aspekti, kas valstīm jāievēro, ierobežojot vārda brīvību saistībā ar „viltus ziņām”. Valstij, ierobežojot viltus ziņas, jāievēro tie paši principi, ko likumdevējs izmanto, aizsargājot tiesības uz vārda brīvību (ierobežojumus jānosaka ar likumu, tam ir jābūt pamatotam ar legītimu mērķi un jāatbilst samērīguma principam). Vienlaikus tie var tikt piemēroti neatkarīgi no valsts robežām, lai aizsargātu informāciju, kas sasniedz auditoriju ārpus informācijas izcelsmes valsts. Valstis nedrīkst liegt pieeju saturam, pamatojoties uz tā nepatiesumu vai objektivitāti, jo šie jēdzieni ir neviennozīmīgi. Līdz ar to šāda veida darbības var būt pretrunā ar starptautiski noteiktajiem vārda brīvības standartiem¹⁰¹. Šī, kā arī citas rekomendācijas un ziņojumi, piemēram, Kopīgā deklarācija par vārda brīvību un internetu, valstīm nosaka zināmu ietvaru, kādā valstīm būtu jārīkojas nacionālo tiesību aktu pieņemšanā attiecībā uz viltus ziņu ierobežošanu.

Autore turpmāk apskatīs Itālijas, Vācijas un Francijas pieeju attiecībā uz viltus ziņu ierobežošanu. Ņemot vērā īstenoto pasākumu ierobežojošo dabu attiecībā uz vārda brīvību, šo valstu rīcība ir nonākusi sabiedrības redzeslokā.

Itālija 2018. gada vēlēšanu kontekstā pieņēma protokolu¹⁰², ar kuru tika ieviests „sarkanās pogas” (*red button*) ziņošanas pakalpojums, kurš ļauj šīs vietnes lietotājiem ziņot Itālijas Valsts policijas nodaļai *Polizia Postale* par interneta vietnēm, kurās ir atrodamas viltus ziņas. Šī nodaļa ir atbildīga par kibernetiskumu izmeklēšanu, un tās pienākums ir izskatīt šos ziņojumus un atbilstoši rīkoties. Pēc ziņojuma saņemšanas policijai ir pienākums veikt informācijas analīzi, ja tā ir acīmredzami nepamatota, neobjektīva vai godu aizskaroša. Nepieciešamības gadījumā šī informācija tiek kvalificēta kā „viltus ziņa”. Policija pastāvīgi apkopo informāciju, lai savlaicīgi identificētu vietnes, kas izplata šāda veida ziņas. Ja informācija tiek kvalificēta kā nelikumīga, tiek ierosināts kriminālprocess. Gadījumos, ja informācija netiek kvalificēta kā nelikumīga, bet ir nepatiesa vai maldinoša, iestāde par to publicē paziņojumu¹⁰³. Atbilstoši Itālijas Kriminālkodeksam par goda un cieņas aizskaršanu var tikt piespriests līdz vienu gadu ilgs cietumsods. Ja goda un cieņas aizskarošās ziņas ir pasniegtas kā konkrēts fakts, var tikt piespriests brīvības atņemšanas sods līdz diviem gadiem vai naudas sods 2065 eiro apmērā. Ja šāds paziņojums ir izteikts presē vai citādā veidā publiski,

---

¹⁰¹ Organization for Security and Co-operation in Europe. Joint Declaration on Freedom of Expression and “Fake News”, Disinformation and Propaganda, 03.03.2017. Pieejams: <https://www.osce.org/fom/302796> [aplūkots 08.03.2019.]

¹⁰² Italy's Remarks Following Communication from UN Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression On the Red Button Protocol, Mr. David Kaye. p. 3. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/ItalyReplyMay2018.pdf> [aplūkots 06.05.2019.]

¹⁰³ Kaye D. Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression, REFERENCE: OL ITA 1/2018, 20.03.2018. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/OL-ITA-1-2018.pdf> [aplūkots 22.03.2019.]

pārkāpējam var tikt piespriests naudas sods sākot no 516 eiro vai sešu mēnešu līdz trīs gadus ilgs cietumsods. Lielāki sodi ir paredzēti par neslavas celšanu amatpersonām, turklāt, par valsts pirmās personas goda un cieņas aizskaršanu var tikt piespriests līdz piecus gadus ilgs cietumsods¹⁰⁴.

ANO īpašais ziņotājs vārda brīvības jautājumos Deivids Kejs (*David Kaye*) uzsver virkni apsvērumu, kuri ir jāņem vērā, nosakot minētos ierobežojumus. Kopīgajā deklarācijā par „viltus ziņām” ir secināts, ka vispārējie aizliegumi izplatīt informāciju, kas balstīta uz neskaidrām un divdomīgām idejām, tostarp nepatiesas ziņas vai neobjektīva informācija, ir jāatceļ. Šis secinājums ir pamatots ar vairākiem apsvērumiem. Pirmkārt, Pakta 19. pants aizsargā personas tiesības pieturēties pie uzskatiem, kā arī meklēt, saņemt un dalīties ar informāciju neatkarīgi no valsts robežām un izmantojot jebkādu plašsaziņas līdzekļu palīdzību. Turklāt ANO Cilvēktiesību komiteja ir uzsvērusi preses un mediju būtisko lomu brīvas informācijas apmaiņā par sabiedriskiem un politiskiem jautājumiem, turklāt starptautiskās cilvēktiesības paredz, ka valstij ir jānodrošina apstākļi, kur šāda informācijas apmaiņa var tikt realizēta. Personu tiesības dalīties ar informāciju neaprobežojas ar patiesiem apgalvojumiem. Šo tiesību ietvaros tiek aizsargāta informācija un idejas, kas var šokēt, aizvainot un uztraukt. Otrkārt, saskaņā ar jau minētā 19. panta 3. punktu vārda brīvība var tikt ierobežota tikai ar likumu, turklāt šis ierobežojums ir nepieciešams citu cilvēku tiesību vai reputācijas vai nacionālās drošības, sabiedrības kārtības, sabiedrības veselības un morāles nodrošināšanai. Pieļaujamie ierobežojumi tiešsaistē ir tādi paši kā bezsaistē. Treškārt, lai ierobežojums būtu likumīgs, nepietiek, ka tas valstī tiek ieviests oficiāla likuma vai noteikumu formā. Ierobežojumam ir jābūt pietiekami skaidram, pieejamam un paredzamam. Ceturtkārt, ierobežojuma nepieciešamība ir jāpamato ar samērīgumu. ANO Cilvēktiesību komiteja ir uzsvērusi, ka vērtējot samērīgumu, ir jāņem vērā vārda brīvības nozīme un tās īpašā loma demokrātiskā sabiedrībā, kā arī vārda brīvības nozīme attiecībā uz personām, kas saistītas ar politiku. Un piektkārt, ziņojumā tiek uzsvērts, ka goda un cieņas aizskaršana valstīs būtu dekriminalizējama. Attiecībā uz šādiem pārkāpumiem piespriest brīvības atņemšanu nav samērīgi.

Analizētajā ziņojumā Itālija ir aicināta samazināt sankcijas par goda un cieņas aizskaršanu, lai tas neradītu „atvērinošu efektu” tiesībām uz vārda brīvību. Pastāv iespēja, ka ziņošanai ieviestā interneta vietne, darbosies kā instruments kriminālvajāšanai. Bažas rada arī tas, ka amatpersonu, tostarp valsts galvas, goda un cieņas aizskaršana var tikt sodīta smagāk, nekā citu personas aizskaršana. Pamatojoties uz minēto, ANO īpašais ziņotājs vārda brīvības jautājumos apgalvo, ka Itālijas pieņemtais protokols ir neatbilstošs starptautisko cilvēktiesību

---

¹⁰⁴ Italian Penal Code [Itālijas Kriminālkodekss]. Pieejams: <https://wipolex.wipo.int/en/legislation/details/18132> [aplūkots 21.04.2019.]

likumiem, turklāt šie ierobežojumi neatbilst likumības, nepieciešamības un samērīguma principiem, kuri ir noteikti Pakta 19. panta 3. punktā¹⁰⁵. Atbildot uz ziņojumu, Itālijas valdība uzsver, ka to, vai informācija ir uzskatāma par viltus ziņām, vērtēs īpaši apmācīta komanda, kā arī pamato nepieciešamību tik bargu sodu noteikšanai¹⁰⁶. Atzinīgi jāvērtē tas, ka informācijas izvērtēšana tiek uzticēta valsts iestādei, nevis privātpersonai, kā tas ir vērojams Vācijā un Francijā, kā arī tas, ka informācija par tām viltus ziņām, kas neaizskar ar krimināllikumu aizsargātās intereses, tiek publicēta uzticamā interneta vietnē, nevis dzēsta no interneta.

Vācija ir pieņēmusi Likumu par sociālo tīklu tiesisko regulējumu (*Network Enforcement Act*), kura mērķis ir nauda runas un cita veida nelikumīga satura ierobežošana sociālajos medijos, kuros ir reģistrējušies vairāk nekā divi miljoni lietotāju un kuri peļņas gūšanas nolūkos lietotājiem ļauj dalīties ar dažāda veida saturu (piemēram, *Facebook*, *Twitter* un *Youtube*). Likuma kontekstā platformas ar žurnālistikas un redakcionālu saturu netiek uzskatītas par sociālo mediju platformām. Tas paredz, ka platformas ir atbildīgas par nelikumīgā satura dzēšanu septiņu dienu laikā (attiecībā uz acīmredzami nelikumīgu saturu – 24 stundu laikā) pēc sūdzības saņemšanas (tas, kas ir uzskatāms par nelikumīgu saturu, ir noteikts Vācijas kriminālkodeksā). Turklāt veiktās darbības attiecībā uz satura dzēšanu sociālajam medijam ir jādokumentē, un par tām noteiktos gadījumos ir jāziņo Vācijas valdībai. Sociālo mediju platformu, kas nespēj īstenot likumā noteiktās prasības, var tikt administratīvi sodīta un tai var tikt uzlikts sods līdz piecu miljonu eiro apmērā¹⁰⁷. Tādā veidā trešā persona, kas pati nav informācijas autore, ir atbildīga par nelegāla satura apriti. Arī šis likums tiek vērtēts pretrunīgi¹⁰⁸.

EDSO likumprojekta recenzijā ir uzsvērtā mediju nozīme demokrātiskā valstī. Tajā tiek norādīts, ka ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, tostarp tiesības komunicēt. To ietvaros personai ir tiesības saņemt un nosūtīt ziņas un idejas bez valsts iejaukšanās neatkarīgi no valstu robežām. Recenzijā tiek uzsvērts, ka šīs tiesības var ierobežot tikai tad, ja ierobežojums noteikts ar likumu un ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā. Tajā tiek norādīts, ka organizācijas mērķis ir izskaust nauda runu un nauda noziegumus. Tā atzinīgi vērtē Vācijas pieeju, norādot, ka tā ir inovatīva, un uzsverot, ka valstij ir noteikts pozitīvs pienākums veicināt brīvu, neatkarīgu un daudzveidīgu vidi komunikācijai – valsts nevar atturēties no iejaukšanās komunikācijas procesā, bet tai ir jāaizsargā šis process no vardarbības un cenzūras. Tomēr

---

¹⁰⁵ Kaye D. Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression, REFERENCE: OL ITA 1/2018, 20.03.2018. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/OL-ITA-1-2018.pdf> [aplūkots 22.03.2019.]

¹⁰⁶ Italy's Remarks Following Communication from UN Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression On the Red Button Protocol, Mr. David Kaye. p. 5-6. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/ItalyReplyMay2018.pdf> [aplūkots 06.05.2019.]

¹⁰⁷ Network Enforcement Act [Likums par sociālo tīklu tiesisko regulējumu]. Pieejams: <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=1245> [aplūkots 16.03.2019.]

¹⁰⁸ Evans P. Will Germany's New Law Kill Free Speech Online? Pieejams: <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-41042266> [aplūkots 18.03.2019.]

likumdevējam, cik vien tas ir iespējams, būtu nepieciešams izvairīties no „atvērinoša efekta” radīšanas un būt samērīgam, līdz ar to minētais likums būtu jāpārskata. Recenzijā tiek kritizēta likumā ietvertā sociālo mediju definīcija. Šis likums attiecas uz tādām sociālo mediju platformām kā *Facebook* un *Twitter*, kas lietotājiem var nodrošināt apmaiņu ar nelikumīgu saturu, piemēram, attēliem un video, bet neattiecas uz tādām plaši izmantotām saziņas platformām kā *WhatsApp* un *Skype*, kas arī nodrošina apmaiņu ar šāda veida saturu. Saturs platformai ir jāinterpretē vārda brīvības kontekstā un jānosaka, vai kāds izteikums ir pieļaujams publiskajā diskusijā. Jebkurš uzskats bauda pamattiesību un cilvēktiesību aizsardzību neatkarīgi no tā, cik tas ir sabalansēts, polemisks, provocējošs vai atbaidošs. Ņemot vērā cilvēka godu un cieņu aizskaroša satura informāciju, platformām ir jāizvērtē virkne principu (piemēram, vai izteikums nav viedoklis). Līdz ar to šāda satura informācijas izņemšana vai bloķēšana var notikt tikai izņēmuma gadījumos. Lai to izvērtētu, likumā noteiktais termiņš varētu nebūt pietiekošs¹⁰⁹.

ANO īpašais ziņotājs vārda brīvības jautājumos norāda, ka, veicot uzņēmējdarbību, ir jāievēro cilvēktiesības, taču cenzūras pasākumus valstij nevajadzētu deleģēt privātpersonām. Valstīm nevajadzētu prasīt, lai privātais sektors veiktu pasākumus, kas nevajadzīgi vai nesamērīgi ierobežo tiesības uz vārda brīvību, neatkarīgi no tā, vai šāds pienākums ir uzlikts ar likumu vai citādi. Ziņojumā ir norādīts, ka likumā lietotie jēdzieni, piemēram, apvainojums (*insult*) vai neslavas celšana (*defamation*), ir balstīti uz neskaidriem un apšaubāmiem kritērijiem, kas ir pretrunā ar Pakta 19. pantu. Likumā ir sniegts plašs pārkāpumu saraksts, taču šie pārkāpumi neprasa vienādu aizsardzības līmeni, piemēram, neslavas celšana un aicināšana veikt noziegumu nav vērtējami kā vienāda smaguma noziegumi¹¹⁰. Bažas rada arī jau pieminētā neskaidrā sociālo mediju definīcija, nesamērīgie naudas sodi, kā arī īsie termiņi satura dzēšanai. Noteiktie termiņi savienojumā ar smagajiem sodiem pārmērīgi ierobežos vārda brīvību, jo sociālo mediju platformas, baidoties no soda, izvēlēsies dzēst arī tiesisku saturu. Attiecībā uz cenzūru šādas darbības būtu jāveic tikai neatkarīgām valsts iestādēm. Vārda brīvības ierobežošana nevar būt patvaļīga un diskriminējoša. Privātpersonas noteikta cenzūra nav savienojama ar starptautiskajām cilvēktiesībām. Tas ierobežo personas tiesības meklēt, saņemt, izplatīt dažāda veida informāciju internetā. Bažas rada arī tas, ka platformām ir jānodrošina

---

¹⁰⁹ Holznagel B. Legal Review of the Draft Law on Better Law Enforcement in Social Networks. b.v. Organization for Security and Co-operation in Europe, Office of the Representative on Freedom of the Media, 2017. p. 20-22. Pieejams: <https://www.osce.org/fom/333541?download=true> [aplūkots 21.04.2019.].

¹¹⁰ Saskaņā ar Likuma par sociālo tīklu tiesisko regulējumu 1. panta trešo daļu, par nelikumīgu saturu tiek uzskatīts Vācijas Kriminālkodeksa 86., 86a., 89a., 91., 100a., 111., 126., 129. līdz 129b., 130., 131., 140., 166., 184b., 184d., 185. līdz 187., 241., 269. pantā uzskaitītie noziedzīgie nodarījumi.

datu uzglabāšana. Noteiktos gadījumos tiesa vai aizskartais lietotājs var pieprasīt šādus datus atklāt, līdz ar to apdraudot personas tiesības izteikties anonīmi¹¹¹.

Lai gan pēc ziņojumu saņemšanas likumprojekts tika grozīts, nevarētu apgalvot, ka tas mainījās pēc būtības. Atbildot uz ANO ziņojumu, Vācijas valdība norāda uz nepieciešamību pieņemt šādu likumu. Kopš 2015. gada Vācijā, īpaši interneta vidē, strauji pieaug naida noziegumu skaits, īpaši tādās platformās kā *Facebook*, *Youtube* un *Twitter*. Tai skaitā problēmas sagādā arī viltus ziņu un godu un cieņas aizskarošas informācijas izplatīšana šajās platformās. Lai gan sociālo mediju platformas tika aicinātas rīkoties, lai novērstu un mazinātu minēto nevēlamo parādību izplatīšanos, brīvprātīgās vienošanās rezultātu nedeļa, līdz ar to pēc valdības ieskata bija nepieciešams pieņemt regulējumu, kas situāciju labotu¹¹².

Francijā ir pieņemts likums, lai apkarotu viltus ziņas vēlēšanu laikā. Šis likums tika pieņemts saistībā ar gaidāmajām Eiropas Parlamenta vēlēšanām. Tas paredz, ka Francijas tiesnešiem ir tiesības lemt par viltus ziņu izņemšanu no interneta vietnēm un bloķēt piekļuvi noteiktām vietnēm vēlēšanu laikā. Lai pieņemtu šādu lēmumu, tiesnesim ir jāizvērtē viltus ziņu atbilstība trim kritērijiem – tām ir jābūt acīmredzami nepatiesām, tās ir izplatītas masveidā, tās draud izraisīt nemierus vai apdraudēt vēlēšanu iznākumu. Likuma mērķis ir nodrošināt digitālo platformu caurskatāmību. Tas paredz, ka tām ir jāpublicē sponsorētā satura finansēšanas avots un apmērs. Interneta starpniekiem ir pienākums vietnes lietotājiem nodrošināt, ka tie var ziņot par nepatiesu saturu. Platformām, kas dienā sasniedz noteiktu skaitu skatījumu, ir jābūt pārstāvētām Francijā, kā arī jāpublicē to izmantotie algoritmi. Likuma ievērošana ir uzticēta mediju uzraudzības iestādei CSA (*Conseil supérieur de l'audiovisuel*). Personām, kas tiks atzītas par vainīgām šī likuma pārkāpšanā, var tikt piemērots naudas sods līdz 75000 eiro vai piespriests līdz vienu gadu ilgs cietumsods¹¹³. Francijas Konstitucionālajai padomei ir tiesības pārbaudīt, vai šis likumprojekts nepārkāpj personas tiesības uz vārda brīvību¹¹⁴.

ANO īpašais ziņotājs vārda brīvības jautājumos norāda uz vairākiem likuma trūkumiem. Attiecībā uz pienākumu publicēt sponsorētā satura finansēšanas avotu un apmēru,

---

¹¹¹ Kaye D. Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression, REFERENCE: OL DEU 1/2017, 01.06.2017. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/OL-DEU-1-2017.pdf> [aplūkots 22.04.2019.]

¹¹² Answers to the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression in Regard to the Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks (Network Enforcement Act), Federal Government of Germany, 09.08.2017. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/GermanyReply9Aug2017.pdf> [aplūkots 06.05.2019.]

¹¹³ LOI n° 2018-1202 du 22 décembre 2018 relative à la lutte contre la manipulation de l'information [2018. gada 22. decembra likums Nr. 2018-1202, lai ierobežotu manipulatīvas darbības ar informāciju] Pieejams: https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=CBE46F00FB52A740D44297229A3D5ED1.tplgfr34s_3?cidTexte=JORFTEXT000037847559&categorieLien=id [aplūkots 09.03.2019.]

¹¹⁴ Combating the Manipulation of Information. Pieejams: <https://www.gouvernement.fr/en/combating-the-manipulation-of-information> [aplūkots 09.03.2019.] un Platiau C. Welcome to Dictatorship? What Lies Behind France's Controversial 'Fake News' Law. Pieejams: <https://www.rt.com/news/444576-france-fake-news-law/> [aplūkots 09.03.2019.]

noteikto sodu par šādu noteikumu pārkāpšanu, satura izņemšanu un piekļuves bloķēšanu interneta vietnei tiek norādīts, ka šādi noteikumi nav savienojami ar Pakta 19. pantu, jo attiecīgi tiek ierobežota informācija, kas balstīta uz neskaidrām un neviennozīmīgām idejām. Kritērijs „neskaidras un neviennozīmīgas idejas” ierobežo arī žurnālistu darbu. Piemēram, ja ziņu portāls izplata informāciju, kas ir pretrunā ar valsts pamatinteresēm, valsts iestāde var izmantot minēto kritēriju, lai nesamērīgi vērstos pret kritisko un pretrunīgo informāciju. Pat ja par leģitīmo mērķi valsts atzīst valsts drošības aizsardzību, sabiedrisko kārtību un demokrātisku valsts iekārtu, interneta vietņu bloķēšanu gandrīz nekad nevar atzīt par samērīgu rīcību saskaņā ar Pakta 19. pantu, jo tā tiek liegta piekļuve arī likumīgajam saturam internetā. Noteikt sodu uzņēmējiem, kas pārrauga ziņojumus par nepatieso saturu, ir nesamērīgi. Ja nepatiesais saturs no vietnes netiek laicīgi izņemts, no tās varētu tikt izņemta informācija, kas ir likumīga (piemēram, pretrunīgs vai nepopulārs viedoklis, kas kritizē valdības darbu). Tas, ka valdībai ir iespēja piekļūt datiem attiecībā uz saturu, par ko būs ziņojuši interneta lietotāji, apdraud personas tiesības palikt anonīmai. Personai ir jābūt pasargātai pret valsts un nevalstisko organizāciju nelikumīgu un patvaļīgu iejaukšanos, lai tiktu nodrošinātas tās tiesības uz vārda brīvību¹¹⁵. Atbildot uz minēto ziņojumu, Francija norāda, ka manipulēšana ar informāciju apdraud demokrātiju. Likuma mērķis ir novērst pasākumus, kas destabilizē valsts iekārtu, nevis liegt piekļuvi strīdīgai vai nepatiesai informācijai, kas izplatīta labā ticībā. Valsts ieskatos šis regulējums ir atbilstošs starptautiskajiem tiesību aktiem, jo tas ir paredzēts, lai aizsargātu valsts drošību un sabiedrisko kārtību. Savā atbildē Francija atsaucas uz ECT 2005. gada spriedumu *Salov v. Ukraine*, kurā tiesa ir noteikusi, ka patiesas informācijas sniegšana vēlēšanu laikā ir uzskatāma par leģitīmu mērķi demokrātiskā sabiedrībā¹¹⁶.

Arī EDSO likuma recenzijā tiek norādīts uz tā trūkumiem, piemēram, nepieciešamību ieviest skaidru dezinformācijas definīciju un noteikt jaunu statusu interneta platformām, lai tām varētu piemērot atbildību. Francijā būtu nepieciešams veikt arī nejuridiskas darbības, tā uzlabojot, piemēram, medijpratību un žurnālistu darbu. Turklāt EDSO recenzijā tiek norādīts, ka dezinformācijas jomā būtu nepieciešams pieņemt atsevišķus noteikumus arī Eiropas līmenī¹¹⁷. Saistībā ar šo likumu *Twitter* aprīlī bloķēja Francijas valdības sociālo mediju kampaņu, jo uzņēmums nevarēja rast risinājumu, lai ievērotu jaunajā likumā noteiktās

---

¹¹⁵ Mandat du Rapporteur spécial sur la promotion et la protection du droit à la liberté d'opinion et d'expression. REFERENCE: OL FRA 5/2018. 28.05.2018. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/OL-FRA-5-2018.pdf> [aplūkots 29.04.2019.]

¹¹⁶ Réponse du Gouvernement français à la communication du Rapporteur spécial sur la promotion et la protection de la liberté d'opinion et d'expression, 26.07.2018. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/ResponseFrance26Jul2018.pdf> [aplūkots 29.04.2019.]

¹¹⁷ Franceschini L. Analyse juridique de la proposition de loi française relative à la lutte contre la manipulation de l'information au regard des principes internationaux régissant la liberté de l'information. b.v. Organisation pour la Sécurité et la Coopération en Europe, 2019. p. 10.-15. Pieejams: <https://www.osce.org/fr/representative-on-freedom-of-media/408872> [aplūkots 20.03.2019.].

prasības¹¹⁸. Minētā situācija rāda, ka likums pārmērīgi ierobežo vārda brīvību, šajā gadījumā tiek kavēta sabiedrības komunikācija un politiskā diskusija, kas demokrātiskā valstī vēlēšanu laikā ir fundamentāla.

Apskatīto valstu pasākumi viltus ziņu ierobežošanā tiek pamatoti ar nepieciešamību nodrošināt valsts iekārtas stabilitāti un sabiedrisko kārtību. Vienlaikus, pieņemot minētos likumus, valstis cenšas ierobežot tādas negatīvas vārda brīvības izpausmes kā naida runa un personas goda un cieņas aizskaršana. Valstu rīcība pierāda, ka interneta starpnieki ieņem nozīmīgu vietu viltus ziņu izplatīšanā. Valstis, nosakot atbildību par darbībām, kas būtu pretrunā ar likumu, izvēlas galējos līdzekļus, piemēram, kā atbildību nosakot cietumsodu vai interneta vietņu bloķēšanu. Kā tika skaidrots iepriekš, no šādām darbībām būtu jāizvairās, jo tā nesamērīgi tiek ierobežotas tiesības uz vārda brīvību.

Tomēr ne visas valstis cīnās ar viltus ziņām, grozot likumus. Kā tiek norādīts *Poynter* veiktajā pētījumā, paņēmieni var būt dažādi, tai skaitā īpašu darba grupu izveide šī jautājuma risināšanai (piemēram, Apvienotajā Karalistē un Zviedrijā). Indiju var minēt kā vienu no valstīm ar visierobežojošākajiem pasākumiem šīs problēmas risināšanā. Lai apturētu viltus ziņu izplatību, Indija varasiestādes 2018. gadā vairāk nekā 100 reizes bloķēja piekļuvi internetam visā valstī¹¹⁹. ANO īpašais ziņotājs ir izteicis bažas, kas attiecas uz dezinformācijas ierobežošanas pasākumiem. Viņaprāt, valstis, cenšoties regulēt nepatiesas informācijas vai baumu izplatību, patiesībā aizliedz valstij nevēlamas informācijas nonākšanu sabiedrībā. Šāda rīcība ir pārsteidzīga, jo dezinformācija kā tāda vēl nav pietiekoši izpētīta¹²⁰. Latvijas Tiesībsarga ieskatā, valstij, veidojot tiesisko regulējumu dezinformatīva satura ierobežošanai, ir jāņem vērā problemātika, kas var rasties saistībā ar subjekta, kas ir atbildīgs par dezinformācijas izplatīšanu, noteikšanu, kā arī rūpīgi jāapsver atbildīgā uzraudzības institūcija. Valsts ietvaros būtu jāuzlabo sabiedrības medijpratība, kritiskā domāšana, jāatbalsta neatkarīga un profesionāla žurnālistika, kā arī jāveicina sabiedrības komunikācija interneta vidē¹²¹.

Bijušais ECT tiesnesis, tagad universitātes profesors Endrass Sadžo (*András Sajó*) uzskata, ka tiem, kas vēlas ierobežot komunikāciju, nosakot atbildību interneta starpniekiem, vispirms jāatbild uz dažiem svarīgiem juridiskiem jautājumiem, piemēram, cik liels būs noteiktās atbildības apjoms un kurš būs atbildīgs par pārkāpumu. Turklāt, ja valsts izvēlēsies

---

¹¹⁸ Twitter Blocks French Government with its own Fake News Law. Pieejams: <https://www.bbc.com/news/world-europe-47800418> [aplūkots 16.04.2019.]

¹¹⁹ Funke D. A Guide to Anti-Misinformation Actions Around the World. Pieejams: <https://www.poynter.org/ifcn/anti-misinformation-actions/> [aplūkots 31.03.2019.]

¹²⁰ Fake News, a Human Rights Challenge? FB Live with David Kaye, UN Expert on Freedom of Expression & Professor at University of California, Irvine. Pieejams: <https://www.facebook.com/unitednationshumanrights/videos/fake-news-a-human-rights-challenge/1814013165282149/> [video aplūkots 31.03.2019.]

¹²¹ Latvijas Republikas tiesībsarga 2018. gada ziņojums. Rīga, 2019. 367.lpp. Pieejams http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/tiesibsarga_2018_gada_zinojums_1550749223.pdf [aplūkots 31.03.2019.]

pieņemt atbilstošus tiesību aktus attiecībā uz viltus ziņām politikā, kuram tiks piešķirtas tiesības noteikt to, kas ir un kas nav patiesība¹²². Atbildes uz šiem jautājumiem dažādās demokrātijās būs atšķirīgas. Pēc autores domām, valstij, nosakot jebkāda veida ierobežojumus, ir jāņem vērā indivīda tiesības kļūdīties. Tiem nevajadzētu piemērot atbildību par neapzinātu dalīšanos ar informāciju, kuras autors ir cita persona. Savukārt politiķiem un citām amatpersonām ir jāizplata uzticama un pārbaudāma informācija, kas ir saistīta ar sabiedrības interesēm, pretējā gadījumā šīs personas nekalpo demokrātijai.

Autore secina, ka aplūkotās valstis, kas tiek uzskatītas par pieredzējušām demokrātijām, neņemot vērā tām saistošos starptautiskos tiesību aktus un rekomendācijas, izvēlas pieņemt regulējumu, kas pārmērīgi ierobežo vārda brīvību. Pieņemot regulējumu, valstīs netiek izvērtēti vairāki būtiski faktori attiecībā uz vārda brīvības ierobežošanu. Pirmkārt, vai pieņemtais regulējums ir pienācīgi saprotams. Otrkārt, vai vārda brīvību ierobežojošu pasākumu veikšanu drīkst uzticēt privātpersonai. Treškārt, vai noteiktais soda apmērs un termiņš satura dzēšanai ir nepieciešams un samērīgs. Ceturkārt, vai netiek pārkāptas personas tiesības uz anonimitāti. Piektkārt, vai regulējums neparedz pārmērīgu iejaukšanos no valsts puses tiesību uz vārda brīvību īstenošanā.

Valstīm, pieņemot tiesību aktus attiecībā uz vārda brīvības ierobežošanu, būtu jānosaka skaidras definīcijas un kritēriji. Attiecībā uz satura vērtēšanu un izņemšanu no interneta vietnēm, šādu pasākumu veikšana būtu jāuztic neatkarīgām valsts iestādēm. Valstij, paredzot sodu par viltus ziņu izplatīšanu, ir jābūt samērīgai, piemēram, kriminālsods par goda un cieņas aizskaršanu būtu dekriminalizējams. Lai tiktu nodrošināta netraucēta tiesību uz vārda brīvību īstenošana, personai ir jābūt pasargātai no valsts un nevalstisko organizāciju nelikumīgas un patvaļīgas iejaukšanās šo tiesību īstenošanā. Attiecībā uz datu izsniegšanu atbildīgajai valsts iestādei, to varētu atļaut, piemēram, ja tiktu saņemta tiesneša atļauja. Atzīstot to, ka arī šķietami nekaitīga, bet nepatiesa informācija pārmērīgā daudzumā apdraud vārda brīvības mērķus, piemēram, indivīda attīstību, ir saprotams, ka valstis cenšas ierobežot šādu ziņu apriti. Ierobežojoša pasākumu veikšana attiecībā uz viltus ziņām, kuru saturs nav pretlikumīgs, bet kas varētu kaitēt sabiedrības interesēm, valstij būtu jāierobežo, ievērojot samērīgumu un tikai nepieciešamības gadījumā. Ja sabiedrībā ir augsta medijpratība, speciāla regulējuma pieņemšana attiecībā uz šāda veida viltus ziņām nebūtu nepieciešama. Minētajā situācijā valstīm būtu ieteicams pievērsties nejuridisku pasākumu īstenošanai, piemēram, atbilstoši Itālijas praksei, publicēt viltus ziņas speciāli tam paredzētā interneta vietnē.

---

¹²² Sajo A., 2017. p. 6.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza šādus secinājumus:

1. Tiesības uz vārda brīvību netiek ierobežotas ar patiesu vai uz faktiem balstītu informāciju. Tās indivīdam piešķir tiesības dalīties ar idejām un informāciju, kas nav patiesa un balstīta uz faktiem. Vārda brīvībai demokrātiskā valstī ir jāsniedz sabiedrībai iespēja veikt informācijas analīzi un pieņemt lēmumus par to, kas ir patiesi un kas nav. Tomēr nepatiesas informācijas izplatīšana var tikt ierobežota, ja ar to tiek aizskartas demokrātiskā valstī tradicionāli ar likumu vai ar starptautiskajiem tiesību aktiem aizsargātas intereses, piemēram, ja šī informācija ir uzskatāma par naida runu.
2. Nepatiesa informācijas saturs nevar būt priekšnoteikums, lai valsts ierobežotu tās apriti. Nosakot ierobežojumus, ir jāņem vērā ne tikai tas, vai informācija ir nepatiesa, bet arī tas, vai šī informācija var radīt kaitējumu valsts interesēm. Nepatiesa un nekaitīga informācija, kas nesasniedz lielu daļu sabiedrības, būtisku kaitējumu valsts un sabiedrības interesēm nerada, taču, pieaugot konkrētās informācijas auditorijai, tā var kaitēt valsts interesēm, piemēram, apdraudot sabiedrisko kārtību.
3. Nosakot atbildību par pārkāpumiem attiecībā uz nepatiesu ziņu izplatīšanu, ir jāvērtē, vai šis pārkāpums ir uzskatāms par demokrātiskā valstī tradicionāli ar likumu vai starptautiskajiem tiesību aktiem aizsargātu interešu pārkāpumu. Valstīm, ierobežojot pieeju saturam, pamatojoties uz tā nepatiesumu vai neobjektivitāti, ir jārīkojas samērīgi, jo šie jēdzieni ir neskaidri. Likumdevējam, ierobežojot nepatiesu informāciju, ir jāievēro principi, kas tiek izmantoti, aizsargājot tiesības uz vārda brīvību, turklāt ierobežojumi var attiekties uz informāciju, kas sasniedz auditoriju ārpus robežām.
4. Viltus ziņas raksturo šādas pazīmes: (1) autora piedāvātā informācija ir nepatiesa, maldīga vai sagrozīta; (2) tā sākotnēji tiek izplatīta ar nodomu, bet tālāk var tikt pavairota neapzināti; (3) tā var radīt kaitējumu valsts un sabiedrības interesēm; (4) to izplata ziņu (tradicionālā nozīmē) aizsegā. Lai informāciju atzītu par viltus ziņām, nav jāizpildās visiem minētajiem kritērijiem. Nereti par viltus ziņām tiek atzīti arī tādi komunikācijas veidi kā dezinformācija, maldinoša informācija, propaganda un ļaunprātīga informācija. Ņemot vērā minēto, autore secina, ka jēdziens „viltus ziņas” ir plašs un neviennozīmīgs, līdz ar to būtu jāizvairās no šī jēdziena lietošanas, tā vietā lietojot situācijai atbilstošu jēdzienu, piemēram, „dezinformācija”.
5. Bakalaura darba ietvaros pētīto valstu rīcība attiecībā uz viltus ziņu ierobežošanu ir nesamērīga. Noteiktie ierobežojumi negatīvi ietekmē sabiedrības komunikāciju, jo, piemēram, Vācija un Francija, pienākumu vērtēt informācijas likumību ir uzlikušas

- privātpersonām. Vienlaikus valsts patur tiesības no interneta starpniekiem pieprasīt datus un informāciju attiecībā uz saturu, par ko ir ziņojis attiecīgās vietnes lietotājs.
6. Valsts, paturot sev tiesības pieprasīt datus un informāciju no interneta starpnieka par personu, kas interneta starpniekam ir sniegusi ziņojumu, apdraud personas tiesības izteikties vai palikt anonīmai. Lai tiktu nodrošināta netraucēta tiesību uz vārda brīvību īstenošana, personai ir jābūt pasargātai no valsts un nevalstisko organizāciju nelikumīgas un patvaļīgas iejaukšanās šo tiesību īstenošanā. Šāda veida datus attiecīgajai valsts iestādei varētu izsniegt, piemēram, ja valsts iestāde ir saņēmusi tiesneša atļauju.
  7. Valstis ierobežo viltus ziņas, galvenokārt uzliekot pienākumus interneta starpniekiem. Interneta starpniekiem, vadoties pēc likuma normām, ir pienākums lemt par to, kāds saturs ir izņemams no interneta. Šāds pienākums var tikt vērtēts kā cenzūra, jo vārda brīvības ierobežošana būtu jāuztiek neatkarīgām valsts iestādēm nevis privātpersonām. Šāds pienākums interneta starpniekiem ir uzlikts, piemēram, Francijā un Vācijā, kur interneta starpniekam, pēc tam, kad tas ir saņēmis lietotāja ziņojumu, ir jāvērtē, vai attiecīgais saturs ir uzskatāms par neatbilstošu likumam un tas būtu jāizņem no interneta vietnes.
  8. Valsts, nosakot nesamērīgu sodu interneta starpniekiem, piemēram, par nelikumīgā satura laicīgu neizņemšanu no interneta vietnes, veicina likumīgā satura dzēšanu, tā apdraudot vārda brīvību (piemēram, šādi var tikt ierobežota politiskā diskusija).
  9. Tādu viltus ziņu izplatīšana, kas aizskar citas personas godu un cieņu, būtu dekriminalizējama. Ja valsts par šādu viltus ziņu izplatīšanu tomēr paredz piemērot kriminālatbildību, kā sodu nedrīkstētu paredzēt brīvības atņemšanu. Attiecībā uz viltus ziņām, kas aizskar personas godu un cieņu, valstu noteiktās sankcijas ir pārmērīgas, jo personai var tikt piemērota brīvības atņemšana (piemēram, Itālijā).
  10. Vārda brīvība aizsargā informāciju un idejas, kas ir neskaidras, neviennozīmīgas, neobjektīvas un nepatiesas. Turklāt, šāda veida informācija vai idejas var šokēt, aizvainot un aizskart. Ja šāda informācija vai idejas neaizskar demokrātiskā valstī tradicionāli ar likumu vai ar starptautiskajiem tiesību aktiem aizsargātas intereses, to ierobežošanai ir jābūt samērīgai un nepieciešamai. Valstij nevajadzētu uzlikt pienākumu interneta starpniekiem lemt par šāda veida informācijas izņemšanu no interneta vietnes. Šāds pienākums būtu jāuztiek neatkarīgām valsts iestādēm. Attiecībā uz šāda veida viltus ziņām, par nesamērīgu iejaukšanos no valsts puses nevarētu atzīt sabiedrības informēšanu par šo ziņu nepatiesumu, piemēram, šādu informāciju publicējot šādam mērķim īpaši izveidotā interneta vietnē.
  11. Ierobežojoša pasākumu veikšana attiecībā uz viltus ziņām, kuru saturs nav pretlikumīgs, bet kas varētu kaitēt sabiedrības interesēm, valstij būtu jāierobežo, ievērojot samērīgumu un tikai nepieciešamības gadījumā. Ja sabiedrībā ir augsta medijpratība, speciāla regulējuma pieņemšana attiecībā šāda veida viltus ziņām nebūtu nepieciešama.

12. Ņemot vērā, ka nav izstrādāta vienota jēdziena „viltus ziņas” definīcija un līdzšinējā valstu prakse liecina, ka noteiktie ierobežojumi ir nesamērīgi, valstīm viltus ziņas būtu jāierobežo tikai nepieciešamības gadījumā, piemēram, kā tas tika darīts Latvijā, pieņemot Krimināllikuma 194.¹ pantu. Nepastāvot pamatotai nepieciešamībai ierobežot viltus ziņas, būtu jāatturas no juridisku paņēmieni izmantošanas, tā vietā, piemēram, uzlabojot sabiedrības medijpratību.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

Literatūra

1. Balodis K. Pamattiesību ierobežojumu pieļaujamība demokrātiskā valstī. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/pamattiesibu-ierobezojuma-konstitucionalitates-izvertesana-satversmes-tiesas-prakse/> [aplūkots 25.02.2019].
2. Kučs A. Satversmes 100. panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
3. Latvijas Enciklopēdiskā vārdnīca. Nacionālais apgāds, 2002. Pieejams: <https://www.letonika.lv> [aplūkots 24.02.2019.].
4. Odumiņa D. Viltus ziņu veidi: ko par tiem zinām? Pieejams: <https://www.dzirkstele.lv/vietejas-zinas/viltus-zinu-veidi-ko-par-tiem-zinam-164708> [aplūkots 30.03.2019.].
5. Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca. Jumava, 1999. Pieejams: www.letonika.lv [aplūkots 02.03.2019.].
6. Allan I., Althuis J., Averins A., Conci D., Dooley S., Duffy E., Gray D., Haidens L., Ilbury M., Kantovich N., McManus C., Michaud C., Moore E., Ranautta-Sambhi K., Strandt S. Fake News: A Roadmap. Riga: King's Centre for Strategic Communications (KCSC) and the NATO Strategic Communications Centre of Excellenc, 2018.
7. Bayer J. Disinformation and Propaganda – Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and its Member States. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2019. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608864/IPOL_STU\(2019\)608864_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608864/IPOL_STU(2019)608864_EN.pdf) [aplūkots 12.03.2019.].
8. Barendt E. Freedom of Speech. Oxford: Oxford University Press, 2002.
9. Bychawska-Siniarska D. Protecting the Right to Freedom of Expression Under the European Convention on Human Rights. A Handbook for Legal Practitioners. b.v. Council of Europe, 2017. Pieejams: <https://rm.coe.int/handbook-freedom-of-expression-eng/1680732814> [aplūkots 30.03.2019.]
10. Bradshaw T. John Stuart Mill: Freedom of Expression and Harm in the 'Post-truth' Era, The International Journal of Communication Ethics, Vol 14 (1), 2017. Pieejams: <http://www.communicationethics.net/journal/v14n1/feat2.pdf> [aplūkots 19.04.2019.];
11. Cambridge Dictionary. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/propaganda> [aplūkots 03.03.2019.].

12. Claussen V. Fighting Hate Speech and Fake News. The Network Enforcement Act (NetzDG) in Germany in the Context of European Legislation. *Rivista di diritto dei media*. No 3, 2018. Pieejams: http://www.medialaws.eu/wp-content/uploads/2018/10/3_2018_claussen.pdf [aplūkots 13.05.2019.].
13. Coliver S. *The Article 19 Freedom of Expression Handbook: International and Comparative Law, Standards and Procedures*. London: Article 19, the International Centre Against Censorship, 1993.
14. Collins. Free Online Dictionary. Pieejams: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fake-news> [aplūkots 30.03.2019.].
15. Combating the Manipulation of Information. Pieejams: <https://www.gouvernement.fr/en/combating-the-manipulation-of-information> [aplūkots 09.03.2019.].
16. Derakhshan H., Wardle C. Thinking About “Information Disorder”: Formats of Misinformation, Disinformation, and Mal-information. France: UNESCO, 2018. Pieejams: https://en.unesco.org/sites/default/files/journalism_fake_news_disinformation_print_friendly_0.pdf [aplūkots 01.03.2019.].
17. European Commission. A Multi-dimensional Approach to Disinformation. Report of the Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2018. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation> [aplūkots 02.03.2019.].
18. Evans P. Will Germany's New Law Kill Free Speech Online? Pieejams: <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-41042266> [aplūkots 18.03.2019.].
19. Fake News, a Human Rights Challenge? FB Live with David Kaye, UN Expert on Freedom of Expression & Professor at University of California, Irvine. Pieejams: <https://www.facebook.com/unitednationshumanrights/videos/fake-news-a-human-rights-challenge/1814013165282149/> [video aplūkots 31.03.2019.].
20. Fake News: A Bill to Combat the Manipulation of Information. Pieejams: <https://www.gouvernement.fr/en/fake-news-a-bill-to-combat-the-manipulation-of-information> [aplūkots 13.05.2019.].
21. Funke D. A Guide to Anti-misinformation Actions Around the World. Pieejams: <https://www.poynter.org/ifcn/anti-misinformation-actions/> [aplūkots 31.03.2019.].
22. Hammarberg T. Media Freedom and Human Rights in Europe. In: *Freedom of Expression. Essays in Honour of Nicolas Bratza*. Josep Casadevall, Egbert Myjer, Michael O’Boyle, Anna Austin. b.v. William-Jan Wan der Wolf, 2012.

23. Holznagel B. Legal Review of the Draft Law on Better Law Enforcement in Social Networks. b.v. Organization for Security and Co-operation in Europe, Office of the Representative on Freedom of the Media, 2017. Pieejams: <https://www.osce.org/fom/333541?download=true> [aplūkots 21.04.2019.].
24. Lacey M. Mill on Freedom of Thought and Expression. Pieejams: <http://documents.routledge-interactive.s3.amazonaws.com/9781138793934/A2/Mill/MillTruth.pdf> [aplūkots 19.04.2019.].
25. Macklem P. Militant Democracy, Legal Pluralism, and the Paradox of Self-Determination. International Journal of Constitutional Law, Vol 4 (3), 2006. Pieejams: <https://academic.oup.com/icon/article/4/3/488/646381> [aplūkots 05.04.2019.].
26. McGonagle T. “Fake news”: False Fears or Real Concerns? Netherlands Quarterly of Human Rights, Vol 35 (4) 2017. Pieejams: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0924051917738685> [aplūkots 30.03.2019.];
27. Moon R. The Social Character of Freedom of Expression. Amsterdam Law forum, Vol 2 (1), 2009. Pieejams: <http://amsterdamlawforum.org/article/view/106/190> [aplūkots 26.02.2019.].
28. Platiau C. Welcome to Dictatorship? What Lies Behind France's Controversial 'Fake News' Law. Pieejams: <https://www.rt.com/news/444576-france-fake-news-law/> [aplūkots 09.03.2019.].
29. Posetti J., Matthews A. A Short Guide to the History of ‘Fake News’ and Disinformation. A Learning Module for Journalists and Journalism Educators. ICJV, 2018. Pieejams: https://www.icfj.org/sites/default/files/2018-07/A%20Short%20Guide%20to%20History%20of%20Fake%20News%20and%20Disinformation_ICFJ%20Final.pdf [aplūkots 30.03.2019.].
30. Renda A. The Legal Framework to Address “Fake News”: Possible Policy Actions at the EU Level. b.v. Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, 2018. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_IDA\(2018\)619013](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_IDA(2018)619013) [aplūkots 02.03.2019.].
31. Sajo A. Conference E-book. Introduction, Presentations and Conclusions. Promoting Dialogue Between the European Court of Human Rights and the Media Freedom Community. Freedom of Expression and the Role and Case Law of the European Court of Human Rights: Developments and Challenges. Strasbourg: European Centre for

- Press and Media Freedom, 2017. Pieejams: https://www.ecpmf.eu/files/ecpmf-ecthr_conference_e-book.pdf [aplūkots 05.04.2019.].
32. Shao C., Ciampaglia G., Varol O., Flammini A., Menczer F. The Spread of Fake News by Social Bots. Bloomington: Indiana University, 2017. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/318671211_The_spread_of_fake_news_by_social_bots [aplūkots 30.03.2019.].
33. Soll J. The Long and Brutal History of Fake News. Pieejams: <https://www.politico.com/magazine/story/2016/12/fake-news-history-long-violent-214535> [aplūkots 30.03.2019.].
34. The Real Story of 'Fake News'. Pieejams: <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/the-real-story-of-fake-news> [aplūkots 12.03.2019.].
35. Twitter Blocks French Government with its own Fake News Law. Pieejams: <https://www.bbc.com/news/world-europe-47800418> [aplūkots 16.04.2019.].
36. Vosoughi S., Roy D., Aral S. The Spread of True and False News Online. Science, Vol 359 (6380), 2018. Pieejams: <http://science.sciencemag.org/content/359/6380/1146.full> [aplūkots 30.03.2019.].
37. Franceschini L. Analyse juridique de la proposition de loi française relative a la lutte contre la manipulation de l'information au regard des principes internationaux régissant la liberté de l'information. b.v. Organisation pour la Sécurité et la Coopération en Europe, 2019. Pieejams: <https://www.osce.org/fr/representative-on-freedom-of-media/408872> [aplūkots 20.03.2019.].

Normatīvie akti

38. ANO 1965. gada Konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu. Pieņemta 02.12.1965. [20.04.2019.].
39. ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajā un politiskajām tiesībām. Parakstīts Ņujorkā 16.12.1966. [22.02.2019.].
40. Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [22.02.2019.].
41. Līgums par Eiropas Savienību. Parakstīts Māstrihtā 07.02.1992. [20.03.2019.].
42. Eiropas Savienības Pamattiesību Harta: Eiropas Savienības oficiālais vēstnesis. Pieņemts: 26.10.2012. [22.02.2019.].
43. Eiropas Parlamenta un Padomes regula 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula). Pieņemta 04.05.2016. [20.03.2019.].

44. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/31/EK par dažiem informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību, iekšējā tirgū (Direktīva par iekšējo tirdzniecību). Pieņemta 08.06.2000. [20.03.2019.].
45. Eiropas Savienības Padomes Pamatlēmums 2008/913/TI par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm. Pieņemts 28.22.2008. [20.04.2019.].
46. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1992. [22.02.2019.].
47. Civillikums. LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [24.02.2019].
48. Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [24.02.2019.].
49. Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem. LV likums. Pieņemts 20.12.1990. [22.02.2019].

Ārvalstu nacionālie normatīvie akti

50. Italian Penal Code [Itālijas Kriminālkodekss]. Pieejams: <https://wipolex.wipo.int/en/legislation/details/18132> [aplūkots 21.04.2019.].
51. LOI n° 2018-1202 du 22 décembre 2018 relative à la lutte contre la manipulation de l'information [2018. gada 22. decembra likums Nr. 2018-1202, lai ierobežotu manipulatīvas darbības ar informāciju] Pieejams: https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=CBE46F00FB52A740D44297229A3D5ED1.tplgfr34s_3?cidTexte=JORFTEXT000037847559&categorieLien=id [aplūkots 09.03.2019.].
52. Network Enforcement Act [Likums par sociālo tīklu tiesisko regulējumu]. Pieejams: <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=1245> [aplūkots 16.03.2019.].

Institūciju rekomendācijas, rezolūcijas, u.c.

53. ANO Cilvēktiesību padomes rezolūcija Nr. 26/13. Pieņemta 14.07.2014. [16.04.2019.].
54. Eiropas Parlamenta rezolūcija P6_TA(2006)0324 par vārda brīvību internetā. Pieņemta 06.07.2006. Strasbūrā. [08.02.2019.].
55. Organization for Security and Co-operation in Europe. Joint Declaration on Freedom of Expression and the Internet, 01.06.2011. Pieejams: <https://www.osce.org/fom/78309> [aplūkots 08.03.2019.].
56. Organization for Security and Co-operation in Europe. Joint Declaration on Freedom of Expression and “Fake News”, Disinformation and Propaganda, 03.03.2017. Pieejams: <https://www.osce.org/fom/302796> [aplūkots 08.03.2019.].
57. Recommendation No. R(97)20 of the Committee of Ministers to Member States on “Hate Speech”. Adopted by the Committee of Ministers on 30.10.1997. Pieejams:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b> [aplūkots 20.04.2019.].

58. United Nations, International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee. General comment No. 34., Article 19: Freedoms of Opinion and Expression. 12.09.2011. Pieejams: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> [aplūkots 20.04.2019.].

Juridiskā prakse

59. ECT 07.12.1976 spriedums lietā *Handyside v. United Kingdom* (iesnieguma Nr.5493/72).
60. ECT 24.05.1988. spriedums lietā *Muller and Others v. Switzerland* (iesnieguma Nr. 10737/84).
61. ECT 26.05.1993. spriedums lietā *K v. Austria* (iesnieguma Nr.47/1992/392/470).
62. ECT 25.08.1993. spriedums lietā *Chorherr v. Austria* (iesnieguma Nr. 13308/87).
63. ECT 25.08.1998. spriedums lietā *Hertel v. Switzerland* (iesnieguma Nr. 59/1997/843/1049).
64. ECT 23.09.1998. spriedums lietā *Steel and Others v. United Kingdom* (iesnieguma Nr. 67/1997/851/1058).
65. ECT 27.05.2003. spriedums lietā *Skalka v. Poland* (iesnieguma Nr.43425/98).
66. ECT 27.05.2004. spriedums lietā *Vides Aizsardzības Klubs v. Latvia* (iesnieguma Nr. 57829/00).
67. ECT 24.06.2004. spriedums lietā *Von Hannover v. Germany* (iesnieguma Nr. 40660/08 un 60641/08).
68. ECT 17.12.2004. Lielās palātas spriedums lietā *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark* (iesnieguma Nr. 49017/99).
69. ECT 08.07.2008. spriedums lietā *Vajan v. Hungary* (iesnieguma Nr. 3362/06).
70. ECT 16.12.2008. spriedums lietā *Khurshid Mustafa and Tarzibachi v. Sweeden* (iesnieguma Nr. 23883/06).
71. ECT 05.08.2011. spriedums lietā *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukrain* (iesnieguma Nr.5493/72).
72. ECT 15.11.2011. spriedums lietā *Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia* (iesnieguma Nr.23687/05).
73. ECT 07.02.2012. Lielās palātas spriedums lietā *Axel Springer AG v. Germany* (iesnieguma Nr. 39954/08).
74. ECT 27.05.2014. spriedums lietā *Mustafa Edoğan and others v. Turkey* (iesnieguma Nr. 349/04).

75. ECT 08.011.2016. spriedums lietā *Magyar Helsinki Bizottsag v. Hungary* (iesnieguma Nr. 18030/11).
76. ECT Lielās palātas nolēmumi 2016. gadā. Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās birojs, 2017. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/ect-nolemumu-arhivs/ect-spriedumu-apkopojumi> [aplūkots 24.02.2018];
77. Satversmes tiesas 23.09.2002. spriedums lietā Nr. 2002-08-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2002-08-01_Spriedums.pdf [aplūkots 01.03.2019.].
78. Satversmes tiesas 20.05.2003. spriedums lietā Nr. 2002-21-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2002-21-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 24.02.2019].
79. Satversmes tiesas 05.06.2003. spriedums lietā Nr. 2003-02-0106. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2003-02-0106_Spriedums.pdf [aplūkots 22.02.2019].
80. Satversmes tiesas 22.02.2010. spriedums lietā Nr. 2009-45-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2009-45-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 01.03.2019.].
81. Satversmes tiesas 13.06.2014. spriedums lietā Nr. 2014-02-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2014-02-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 25.02.2019.].
82. Satversmes tiesas 08.04.2015. spriedums lietā Nr. 2014-34-01. Pieejams http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2014-34-01_Spriedums.pdf [aplūkots 25.02.2018.].
83. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 08.06.2007. spriedums lietā Nr. SKA-194/2007. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/tiesibas-uz-informaciju-un-uz-atbildi-pec-butibas> [aplūkots 24.02.2019].
84. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 16.09.2009. spriedums lietā Nr. SKA-241/2009. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/tiesibas-uz-informaciju-un-uz-atbildi-pec-butibas> [aplūkots 24.02.2019].
85. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 30.04.2013. spriedums SKA-172/2013. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu->

- arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/cilvektiesibas/varda-briviba?lawfilter=1 [aplūkots 25.02.2019].
86. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 23.04.2018. spriedums lietā Nr. SKA-244/2018. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/tiesibas-uz-informaciju-un-uz-atabildi-pec-butibas> [aplūkots 24.02.2019].
87. Latvijas Republikas Augstākās tiesa. Goda un cieņas civiltiesiskā aizsardzība. Tiesu prakse. Rīga, 2018. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas> [aplūkots 01.03.2019.].
88. Latvijas Republikas Augstākās tiesa. Naida runa un vārda brīvība (Tiesu prakse krimināllietās par Krimināllikuma 74.¹, 78., 150. pantu). Rīga, 2018. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas> [aplūkots 01.03.2018.].
89. Zimbabwe Supreme Court. 22.05.2000. spriedums lietā Nr. SC36/2000 *Chavunduka and others v Minister of Home Affairs and another*. Pieejams: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/wp-content/uploads/2017/08/Chavunduka-v-Minister-of-Home-Affairs-Zimbabwe9610.pdf> [aplūkots 12.04.2019.].

Citi avoti

90. Eiropas Komisija. Vēršanās pret dezinformāciju tiešsaistē: Eiropas pieeja. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Brisele, 26.04.2018. COM(2018) 236 final. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/LV/COM-2018-236-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF> [aplūkots 16.04.2019.].
91. Latvijas Republikas tiesībsarga 2018.gada ziņojums. Rīga, 2019. 367.lpp. Pieejams http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/tiesibsarga_2018_gada_zinojums_1550749_223.pdf [aplūkots 31.03.2019.].
92. Latvijas Republikas Tieslietu Ministrijas vēstule Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas priekšsēdētājam J. Dalbiņa kungam Par Krimināllikuma 194.¹pantu. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/vertigi-atzinumi> [aplūkots 20.04.2019.].
93. LZA Terminoloģijas komisijas 2003. gada 28. janvāra lēmums Nr. 18. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=71770> [aplūkots 22.01.2019.].

94. Answers to the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression in Regard to the Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks (Network Enforcement Act), provided by the Federal Government of Germany, 09.08.2017. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/GermanyReply9Aug2017.pdf> [aplūkots 06.05.2019.].
95. Italy's Remarks Following Communication From UN Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression on the Red Button Protocol, Mr. David Kaye. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/ItalyReplyMay2018.pdf> [aplūkots 06.05.2019.].
96. Kaye D. Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression, REFERENCE: OL ITA 1/2018, 20.03.2018. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/OL-ITA-1-2018.pdf> [aplūkots 22.03.2019.].
97. Kaye D. Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression, REFERENCE: OL DEU 1/2017, 01.06.2017. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/OL-DEU-1-2017.pdf> [aplūkots 22.04.2019.].
98. Mandat du Rapporteur spécial sur la promotion et la protection du droit à la liberté d'opinion et d'expression. REFERENCE: OL FRA 5/2018, 28.05.2018. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/OL-FRA-5-2018.pdf> [aplūkots 29.04.2019.].
99. Réponse du Gouvernement français à la communication du Rapporteur spécial sur la promotion et la protection de la liberté d'opinion et d'expression, 26.07.2018. Pieejams: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Legislation/ResponseFrance26Jul2018.pdf> [aplūkots 29.04.2019.].

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Viltus ziņas kā daļa no tiesībām uz vārda brīvību” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autore: _____ Elīza Marija Roshofa

_____ (rekomendēju / nerekomendēju) bakalaura darbu aizstāvēšanai.

Darba vadītājs: _____ 2019. gada ____ . _____ .

(Asoc. prof., Dr.iur. Artūrs Kučs)

Recenzents: _____

Bakalaura darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā 2019. gada ____ . _____ .

Dekāna pilnvarotā persona: _____ .

Bakalaura darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē 2019. gada ____ . _____ . (prot. Nr. _____)

Komisijas sekretāre/-s: _____ .